DISCURSUS CHRISTIANI MATTHÆI KNESEBECK, DE STUDIO JURIS PUBLICI UNIVERSALIS ET PRÆTENSIONIBUS ILLUSTRIBUS.

Anno 1705.

EQuidem videor mihi jam videre, & planè præsagit animus, fore non unos, qui me rem immensi operis, odii invidiæque telis maximè obnoxiam moliturum autument. Enimverò si historiam, in quâ velut semina Prætensionum (ignoscite ita loquenti manes Ciceroniani) hinc indè dispersa latitant, spectemus, quàm vasta illa sit, quanto librorum linguarumque apparatu ad eam noscendam opus, haud facilè quis negaverit, nisi pudendam suam rei literariæ inscitiam prodere gestiat. Certè nisi Chronologiæ, Geographiæ, Genealogiæ, juris Naturæ & Gentium, Rei Nummariæ, Artis Heraldicæ atq; Diplomaticæ fundamenta per solidum subdantur, uti cetera eò firmiori nexu superstrui queant, irritus erit labor omnis. Et quanquam fateri libet, magnitudini meditati operis esse me planè imparem; tamen nihilominus pro tenui ingenii mei modulo id primus aggrediendum putavi, incitaturus forsan alia ingenia magis decora, ut in societatem laboris, quo nihil salutarius humano generi esse poterit, trahi quoque se patiantur. Nec est, quod nimis anxiè reputemus, quantæ molis sit controversias, inter potentissima Regna, Principatus & Urbes natas, dirimere velle sine periculo offensionis. Huic enim rationi si locus concederetur, non Sledani, (quod absque ambitiosa comparatione dictum velim) non Chytræi, non Thuani, non Pufendorffii Historias præclaras & magnificas haberemus, in quibus Principum dissidia, eorumque momenta legere est, insigni nostri & secuturi ævi emolumento. Adhæc si licet in Academiis jus Publicum internum profiteri, de forma sive statu S. R. Imperii, de Juribus Imperatoris, Electorum ac Principum impunè disputare: quantò magis licebit Jura Imperii adversus exteros tueri? Sed enim indecorum arbitror, Petri Aretini exemplum sequi, qui, extorquendæ à summis Principibus pecuniæ, molimina ipsorum acriori Stylo insectabatur, plura ausurus, nisi maturè cohibitus fuisset. Quin eò venerat aliquando audaciæ, ut monetam cudi curaret, hac epigraphe Italica: *I Principi tributati da' Popoli, tributano il servitor loro.* Absit sanè, ut ad ejusmodi arrogantiam, livorem vel obtrectationem dilabamur; siquidem cuncta, procul habitis iræ ac studii causis, ex re & vero referemus. Etenim optimi Principes, quamvis contumeliarum intolerantes, vera haud abnuere solent, modò scriptores calamum intra cancellos modestiæ coerceant, servatâ ubique, quæ debetur, Summis Principibus, reverentiâ. Sæpe numerò quidem in doctorum virorum, licet modestiæ limites non transgrediantur, scripta aut Corpora sævire solent Principes, privatæ utilitati, vanæque am-

ambitioni nimium velificantes. Quàm cruenta enim fata expertus fit Paulus Sarpius, inter omnes constat. Nec tamen ideò Vir ille, singulari doctrinâ ac virtute præditus, à veri amore ac caritate patriæ, quâ nihil ei antiquius, dimoveri se passus est. Et quanquam amici ejus, Romani Styli vim atque acrimoniam formidantes, eum identidem admonendum putarent, vitæ suæ consuleret; tamen non destitit erudito calamo jura patriæ vindicare, vel cum discrimine alieni furoris. Haud sanè immemor istius Taciti: *Quò magis socordiam eorum irridere libet, qui præsenti potentia credunt extingui posse etiam sequentis ævi memoriam. Nam contra punitis ingeniis gliscit auctoritas, neq; aliud externi Reges, aut qui eadem sævitia usi sunt, nisi dedecus sibi, atque illis gloriam peperére.* Inter literatos reperiuntur nonnulli tàm levi plebejoque ingenio, ut, dum se suaque tantum mirantur, scientiam Juris Publici ad panem lucrandum parùm vel nihil facturam existiment. Quâ opinione, ut lenissimè dicam, nihil potest esse inanius; quasi verò bonarum artium cupidi opificio cuidam tractando, vel sorbillandis poculis, aut saginandis abdominibus suis nati forent. Sanè eruditorum diversissima sors est, quibus præcipua rerum ad virtutem diriguntur. Hanc Verò qui habet, tenet omnia, nec eget externæ rei ad corpus mortale pertinentis adjumento, cum ipsa sibimet satis opimum præmium videatur. Cetera si non præsens ætas, grata tamen posteritas rependet. Imò falsum est, parùm vel nihil lucrosum esse tale studiorum genus. Experientiâ namque contrarium edocemur. Quantam enim munificentiam exercere consueverint Reges Galliæ in eos, qui de Prætensionibus scriptitarunt, nemo est, qui ignoret. Ità Cassanum, Jurium Regis Galliæ propugnatorem, quamvis ineptum, grande sui laboris pretium tulisse, ac pro libro, Richelio Cardinali, summo Regni Ministro, oblato 16000. nummis, quos coronatos vocant, remuneratum esse testis est Petrus Valcknierius, Belgii Fœderati ad Helvetios Ablegatus in Europa sua, ut vocat, perturbata P. I. pag. 37. Quomodo item Philippus IV. Rex Hispaniæ Joannem Jacobum Chiffletium, Vindiciarum Hispanicarum auctorem, Regio stipendio auxerit, ejusque filio Cancellariatum aurei velleris contulerit, non dissimulat ipse Blondellus in opere suo Genealogico. Sic quoque Cornelio Jansenio Mars Gallicus, quem pro Rege Hispaniæ scripserat, & sub ficto Alex. Patricii Armachani nomine ediderat, ad obtinendam Episcopi Iprensis dignitatem quasi viam muniit, aditumque patefecit. Extant & plura alia tantæ liberalitatis exempla, inprimis Ludovici XIV. hodiè in Gallia regnantis, cujus ceteroqui Musarum Antistitis post hominum memoriam Maximi nomen, in æternitatis templo consecratum, nulla unquam delebit oblivio. Scio equidem, summos quosdam Principes, vocabula juris & justitiæ fastidientes gladiis, non atramento, sed cruore humano tinctis, suas transigere controversias solere. Hinc Tiridates apud Tacitum disserit: *non ignavia magna Imperia contineri, virorum armorumque faciendum certamen. Id in summâ*

for-

fortunâ æquius, quod validius. Et sua retinere privatæ domus de alienis certare, Regiam laudem esse. Ast hæc atque talia barbara & periculosa dogmata Christianos Principes, qui veram Pietatem curæ sibi habent, neutiquam imitari convenit. Nam illa, quæ justitia (quæ virtus Regum ac Principum propria est) parantur, æterna sunt, vi atque armis quæsita fluxa sunt, atque peritura. Ita celebris ille Orientis domitor, & lanista numerosi Persarum exercitus fatetur ipse, non diuturnam esse possessionem, in quam gladio inducamur. Proin pessimè agunt, qui pravis consiliis optimos Principes imbuunt ad ea appetenda, quorum non est justa possessio. Indè etiam fit, ut Principes, quod injuria ipsis ereptum est, data à fortuna occasione sæpè repetitum eant. Nec obstat Salvii, Suecici ad conventum Pacis Westphalicæ Legati responsum, Brandenburgicis ad jura heri sui in Pomeraniam provocantibus datum, Conscientiam nimirum Rationi status cedere, teste Pufendorfio Hist. Frid. Wilhelm. l. 2. §. 39. Non enim facilè mihi persuaderi patior, Gustavum Adolphum, Sueciæ Regem, si tum vixisset, pro insigni sua, quam præ se ferebat ad virtutes omnes propensione, tam præceps dictum, cujus imagine horrescit omnino animus, impune laturum fuisse. Si Vandalos veteres, validissimam olim gentem, respiciamus, multa quidem illi regna externa condidêre in Gallia, Hispania, imò, capta Carthagine, in ipsâ Africâ, tertiâ Orbis terrarum parte. Nec Gensericus, Vandalorum Rex, Africano Regno contentus fuit, sed classe etiam numerosa & formidabili Italiam aggressus, Romam, vi occupatam, militibus suis diripiendam dedit. Sed quia prisci Vandalorum Reges ad suam vim atque arma cuncta revocare consueverant, justitiæ planè incuriosi, mirandum non est, haud ita longam fuisse eorum dominationem. Idem esto judicium de Gothis aliisque nationibus ferocissimis. Equidem ferocitati gentis Vandalicæ, necdum veris Christianorum sacris initiatæ, dandum aliquid erat. Atenim verò si Principes levibus aut planè nullis de causis statim ad arma atque cædes hodiè prolabuntur, longè aliter sentiendum videtur. Quare de Anglis Islandiam cædibus & rapinis seculo decimo quinto contra fas gentium infestantibus jure merito conquestus est apud Christianos Principes Christianus I. Daniæ Rex: Arte & rationibus, inquit, „ cum vivat hominum genus, nequaquam impetu, quo feruntur bestiæ, sed „ ratione, qua bestiis præstant homines, hominum sunt opera judicanda. „ Vid. Huitfeldii, Regni Daniæ quondam Cancellarii, Chronicon Daniæ pag. 918. Accedit, quod Reges ac Principes, qui sola potentia actiones suas metiuntur, non hominum tantum voluntates à se abalienent, sed Deum etiam ipsum, injustitiæ vindicem acerrimum, sibi iratum reddant. Huc spectat monitum cedro dignum, quod reperire est in Historia Ministerii Richelii, Cardinalis T. I. pag. 709. & seq. *Dieu*, ait, *qui est le juge des Rois, chatie les usurpations, qu'ils font, que ceux, qui s'efforcent de s'accroire par la violence, trouvent enfin leur ruine en une plus grande qui leur est faite, & que la Grandeur,*

 qui

qui s'obtient par quelque injure, ne peut avoir de durée, bien que la force, l'authorise pour quelque temps. Sed cui plura hac de re scire volupe est, adeat elegantissima Hugonis Grotii prolegomena in librum de jure Belli ac Pacis, ubi contra Carneadem, impugnatorem justitiæ satis aridum & jejunum, solidè disputat, cujus verba ex charta in papyrum transcribere angustia temporis prohibet. Sanè bonis consiliis plura effici, quàm ferro & manibus, experiendo sæpius deprehendimus. Hinc est, quod etiam Viri in summa dignitate constituti nonnihil temporis tàm nobili studiorum Generi tribuerint, multaque vel à se observata, vel lecta scriptis mandaverint. Sic Oxenstierna, Magnus Cancellarius (cui maximam partem suæ potentiæ incrementa debet Regnum Sueciæ) à sua dignitate haud alienum putavit, jus Publicum Regni Sueciæ, quale erar tempore Reginæ Christinæ, peculiari scripto complecti, quod in Bibliothecis nonnullis cimelii instar custoditur. Quinimò vel exterorum Regum, tam vicinorum, quàm longius dissitorum prætensiones cognoscere nos oportet, etiamsi fructus indè non alius percipi possit, qui in consiliis capiendis sanè insignis est, dum vicinis vel vastos adversariorum conatus, vel vetera jura, quæ vicissim habent in eorundem ditiones, in memoriam revocamus, eosque socios, distrahendo hosti, nobis adjungimus. Hoc artificium pulchrè calluit Regina Angliæ Elisabetha, quæ ut Rex Daniæ fœdus ad tuendam Religionem secum iniret, jussit Legatum Thomam Bodlejum inter alia, ut Danorum Regem obiter moneret, ipsius inprimis interesse Guisiorum conatibus occurrere, cum cognato Lotharingiæ Duci Daniæ Regnum asserere non dubitaverint, memorante Camdeno Part. III. Hist. Elisabeth. p. 400. Cum seculo XIII. inter Reges Angliæ & Galliæ magna de civitate quadam maritima esset contentio, ac Rex Angliæ meminisset, partes quasdam Regni Arelatensis S. R. Imperio eripuisse Gallos, Adolpho Nassovio ad regnum istud recuperandum palàm se adjutorem professus est. Quo argumento excitatus Imperator, bellum Regi Galliæ intulit. Vid. P. II. Chron. Colmariens. ab Urstisio edit. pag. 54. Contrà lapsus in eo est Senator quidam Venetus, quod filio suo Historiam Gallicam aliquando legenti è manibus librum extorserit, dicens: *Cornaro, leggi le cose de tua Republica e non altro.* Nam vicinorum prætensiones, quarum cognitio maximè necessaria est homini politico, sæpè ex ipsorum historiis, ex perennibus Archivorum fontibus haustis, atque adeò propria adversariorum confessione infirmari ac dilui possunt. Docent nos memoriæ & negotiationes Pacis Neomagensis Gallica lingua conscriptæ, Legatos Electores Brandenburgici jura & honores Legatis secundi Ordinis ex Gallicis scriptoribus magnæ auctoritatis tam solidè ac doctè adversus Regis Galliæ Legatos asseruisse, ut nihil haberent, quod opponerent. Profectò Prætensionum usus maximus est in Tractationibus pacis. Cum enim verba inibi sint rerum loco, & interdum vel ex una vocula, vel syllaba enasci soleant Prætensiones magni momenti, consequitur,

quitur, earum doctrinam summo etiam Legatis fore adjumento. Quò respicit auctor Ministerii Richelii, Cardinalis, ubi hæc verba legere est: *C'est le propre d'un sage Ministre de prevoir touts les inconvenients des propositions, qui luy sont faites dans un Traité pour ne se laisser pas surprendre & prendre garde, que l'ennemi, qui n'a point trouvé d'avantage dans les armes, n'en tire d'un accommodement. Ce n'est par sur ce sujet, que plusieurs ont estimé, que la prudence, à la faveur de laquelle il s'aquite de ce devoir, luy est en quelque façon plus necessaire, que la valeur militaire, parce que les occasions de combattre ne se presentent que rarement, dans la suite de la guerre il se fait dans les jours diverses propositions d'accord, auxquels se relachant mal à propos, il n'arriveroit pas moins de dommage à son Maitre, que d'un deroute.* Fervente pacis Pyrenææ negotio, cum astu Ludovici de Haro, Legati Hispanici, in ejusdem Pacis articulum 95. in quo de Controversia, super dote Margaretæ Principis Sabaudiæ & Mantuæ orta, componenda agitur, duo verba admodum insidiosa irrepsissent, existimantis, Mazarinum Cardinalem, Regis Galliæ Legatum, huc mentem non advertere, ille pro sua, qua pollebat sagacitate, statim odoratus, quo valerent ista, seriò postulavit, uti expungerentur. Id quod etiam post longas altercationes obtinuit. Contrà fraude deceptus est à Mazarino Cardinale Ludovicus de Haro, qui non satis diligenter animum attenderat ad vocem Tractatus pluraliter eidem articulo intersertam, per quam non solum Tractatum Cherascensem publicum An. 1631. verùm etiam secretiorem inter Ducem Sabaudiæ & Regem Galliæ eodem anno initum se intellexisse scribit Mazarinus in Epist. ante aliquot annos edit. p. 302. hunc in modum: *Il m'a reussi de faire passer, sans que Dom Louis ni Dom Petro Colonna y ayent fait reflexion, un point, qui est assés important, c'est à dire, qu'au lieu de mettre le Traité de Cherasco j'ay mis les Traités au plurier, parce qu'outre le traité publique, qui fut fait pour regler les interests des dites maisons de Savoye & Mantove, l'on en fit un en particulier avec Monsieur le Duc de Savoye, par lequel il donnoit Pignerol au Roy & en retenoit la recompense sur un certain nombre des terres de Montferrat, pour lesquelles sa Majesté promit de payer à Mons. le Duc. de Mantoue la somme de quatre cent quatre vingt quatorze mille écus d'Or, cequi avoit connexité & relation avec le Traité public; de maniere que le Roy d'Espagne approuvant lesdits traités & s'obligeant à ne s'exposer en aucune facon à l'execution d'iceux directement, ni indirectement, il le fait aussi bien pour l'acquisition de Pignerol, qui nous demeure.* Præterea ex Prætensionum doctrina id quoque commodi hauriant Legati, ut in tractationibus pacis aliorum postulata nimis aspera facili negotio lenire, vel tanquam compensatione penitus elidere possint. Hujus rei magnam exemplorum struem huc convehere possem, nisi brevitati studere niterer. Sufficiat, Prætensiones ex libris uno velut intuitu brevi temporis spatio addisci posse, quarum notitia alias longam experientiam postulatura videtur. Sunt qui jura Regum ac Princi-

pum ex ipsis Archivorum fontibus tutius, quam ex libris haurienda esse moneant. Et rectè quidem. Nec mihi alia mens, quem jus Publicum Universale ex diplomatibus aliisque illustribus rerum documentis pertractare. Sed hodiè non est, quod omnia pacta publica in Archivis anxiè quæramus. Absque enim Historia foret, quæ multas tabulas actorum publicorum ab interitu vindicavit, aut Vulcani vim jam diu sensissent, aut cum blattis & tineis nunc miserè rixarentur. Deindè non sufficit, diplomata ex Archivis deprompsisse, sed necesse est, ut ea quoque ad Lydium Historicæ veritatis lapidem quàm curatissimè probentur. O quàm multa documenta ex quorundam hominum suis tantum commodis inservientium cerebri Officina effluxêre! Photius composuerat aliquando falsissimam Basilii Imperatoris Genealogiam, quem ex stirpe Tiridatis, Armeniæ Regis, ortum traxisse jactabat. Voce Beclas Imperatoris illius familiam complexus est. Nam per literam B. Basilium Imperatorem, per e Eudoxam, ejus conjugem, per sequentes Constantinum Leonem, Alexandrum & Stephanum filios intelligendos censebat. Et ne quis aliquid doli subesse diceret, Genealogiam hanc Charactere Alexandrino in vetustissima charta scripsit, & per Theophanem Bibliothecarium Cæsareum inter κειμήλια Bibliothecæ reponi curavit. Is Basilio Imperatori Codicem insignes antiquitatis notas præ se ferentem, tanquam pretiosissimum Bibliothecæ thesaurum, ostendit dicens, Photium solum huic explicando parem esse. Quare Imperator eum continuò accersi jussit, qui etiam tantam veri speciem narrationi suæ conciliavit, ut Imperator falsarium istum in sedem Patriarchalem Constantinopolitanam, qua paulò antè exciderat, restituendum juberet, Vid. Ludovicus Morerius, à quo ingeniosam hanc technam Photii mutuatus sum. Illustre similis ferè solertiæ exemplum præbet Constantini Magni donatio ex cujusdam otiosi homuncionis ingenio conficta atque composita, cujus vanitatem Baronius Cardinalis ipse ingenuè agnoscit in Annalibus suis Ecclesiasticis. A. 843. Warinum Abbatem Corbejensem ac Monachos ejusdem Monasterii donatos fuisse ab Imperatore Insula Rugia cum castellis, vicis, prædiis, incolis & omni jurisdictione Principum testatur Annalium Paderbornensium non ita pridem edit: Scriptor libr. II. pag. 127. Diploma quoque Imperatoris ex ipso Corbejensium Tabularum autographo descripsit, quod ut A. 1326. testimonio ac tabulis Consulum ac Magistratus Montis Martis Huxtariensium & Volckmersensium hac super re confectis adhuc integrum fuisse; ita ad nostra usque tempora adservari, quamvis læsum lacerumque, commemorat pag. 128. Verum enim verò documentum hoc valdè suspectum mihi videtur, ut suo loco fusius indicabo. Memini alias me in Historia Pacis Westphalicæ legere, Monachos Corbejenses, durante pacis negotio, jus suum vetus in insulam Rugiam obtendisse quidem, atque ad allegatum diploma provocasse, sed frustra? Rugiâ Consensu Imperatoris ac Statuum Imperii jure fiduciario in Reginam & Co-

ronam

ronam Succiæ translatâ. Nec ignotum esse potest Viris doctis, quàm callidi & ad fraudem acuti olim seculo maximè undecimo in confingendis aut interpolandis diplomatibus extiterint Monachi. Josephus Scaliger, superioris hujusque seculi Eruditorum facilè Princeps, gloriatur in Epistola CCCLV. Lib. IV se multa monasteriorum, capitulorum, Episcopatuum diplomata vidisse; Regum, Imperatorum, Ducum nomina & scripturæ vetustatem præferentia, illa tamen ab aliis pro genuinis habita sibi primo oculi conjectu odore falsitatis suæ nares percussisse. De annis autem Regum & Epactis ideò à Monachis sæpè erratum existimat, quia veris diplomatis vel incendio, vel alia vi majore amissis, instauranda fuerint instrumenta, ne prædiis donatis fraudarentur monasteria. Igitur in sinceris documentis ab adulterinis probè discernendis acri judicio opus est. Nam Characteres, Stylus, titulus, verba initialia vel ultima inusitata, annus, locus, subscriptio & sigilla apposita sæpè eorundem produnt falsitatem. Nostra ætate in Critico hoc studiorum genere excellit Daniel Papebrochius, Jesuita, qui magnam ex eo laudem adeptus est. Scripsit peculiarem de vera ratione diplomata supposititia à genuinis discernendi dissertationem, quam Actis sanctorum Mensis Aprilis An. 1675. inseruit. Is in præfatione, quam Vol. II. præmisit, tabulas publicas à Religiosis quibusdam in Gallia editas non solum suspectas reddere, verum etiam Diplomatis à Dagoberto inprimis Rege Monasterio S. Dionysii dati auctoritatem speciosis impugnare argumentis ausus est. Biennio post liber alius prodiit cum notis idem Diploma, quo se à jurisdictione Regis eximere allaborant Monachi, vellicantibus. Annexum est exemplum diplomatis authentici ex MSto Thuano descripti, quod etiamnum in Bibliotheca Colbertiana delitescere ac Diplomati à Dubleto in lucem protracto planè repugnare dicitur. Præterea auctor notarum evincere sustinet, Diploma illud Colbertianum non solùm esse authenticum, verum etiam praxi Ecclesiæ & disciplinæ omnino congruere. Contrà Diploma Dubletianum esse suppositium, legibus Ecclesiasticis pariter & Politicis planè contrarium ex multis vetustatis monumentis demonstrat. Post non ita multò libellus quidam lucem vidit à misello quodam Monacho compositus, in quo plus conviciorum ac ignorantiæ, quam veritatis erat. Id circò Johannes Mabillonius rem alia via aggressus, Opus suum de re Diplomatica Lutetiæ Paris. A. 1631. in f. edidit, in quibus quicquid ad veterum Instrumentorum antiquitatem, materiam, scripturam & stylum, quicquid ad sigilla, Monogrammata, subscriptiones seu notas Chronologicas, quicquid indè ad antiquariam Historiam, forensem disciplinam pertinet, explicatur & illustratur. Accessere Commentarius de antiquis Regum Francorum Palatiis, veterum scripturarum varia specimina Tabulis sexaginta comprehensa, nova ducentorum & amplius monumentorum collectio. Hoc opus, tanquam Palladium quoddam, judice Baudeloto de Dairval in libro Gallico de utilitate peregrinandi, ubi de notis antiquitatis Codicum

cum

cum Manuſcriptorum agit, Jacobi Petiti doctiſſimis, quas editioni ſuæ Pœnitentialis Theodori ſubjunxit, notis præcipuè opponendum ratus eſt Mabillonius. Nec eundem conſilium ſuum diſſimulare potuiſſe idem auctor ait; quippe qui diplomata ſui ordinis paulo ante à Papebrochio nigro lapillo notata vel rationibus & argumentis confirmare haud erubuerit. Ut adeò inde facile ſit intellectu, Notas Petiti in Theodori Pœnitentiale fidem Diplomatis Sandionyſiani élevantes Mabillonio quaſi Centrum operis de re Diplomatica conſtituiſſe. Ceterùm licet alias Baudelotus Mabillonium ſua laude haud defraudandum putet; tamen opus ejus de re Diplomatica non per omnia reſpondere Eruditorum exſpectationi, nec regulas ab eodem dijudicandis diplomatibus conſtitutas perpetuæ eſſe veritatis, ac indè Papebrochium ſæpius à Mabillonio diſſentire perſuaſum cupit Lectoribus. Quicquid ſit, ſi tenue meum judicium interponere licet, exiſtimaverim & Papebrochium & Mabillonium dignos eſſe, qui in numerum doctiſſimorum virorum hujus ſeculi referantur. Quorum ille primus nobis ad Diplomata falſa à veris probè diſtinguenda glaciem rupit; Hic verò, cui plurima diplomata in Monaſteriis & Archivis Galliæ perluſtrare contigit, agrum iſtum Critices multo magis excoluiſſe videtur, quamvis fortè in Diplomate Dionyſiano adverſus Jacobum Petitum Abbatem propugnando inferior diſceſſerit. Hæc atque talia hoc loco non prætereunda duxi, quæ eò maximè valent, ut appareat, quemadmodum viri Eruditi diplomata antiqua defendere & infirmare ſueverint. Quæ res quantæ utilitati ſit iis, qui ad intima juris Publici ſacra admitti cupiunt, nemo, niſi qui in veteri pariter ac recentiori peregrinatur memoria, ignorat. Henricus Meibomius junior in Introductione ad Saxoniæ Inferioris inprimis Hiſtoriam promiſit peculiare Opus, ubi omnium, qui à Carolo Magno in Saxonia dicuntur erecti, Epiſcopatuum fundationem & fundationum tabulas à nonnullis præclaris viris in dubium vocatas, ab aliis pertinaciter defenſas examinabit. Genti enim Meibomianæ ſingularem quandam ad ſtudia Hiſtorica propenſionem tribuit natura, cui & ob tot præclara ingenii ac induſtriæ monumenta ſumma laus & obſervantia debetur. Proin precibus omnibus Virum Doctiſſimum publico nomine orare ac obteſtari convenit, ut fidem ſuam liberare, ſuaque erudita reperta publicæ luci quam primum exponere ne pigretur. Optandum eſſet, ut quis Diplomata hinc indè diſperſa & latitantia ſecundum ſeriem ſeculorum ſaltem ab ævo Carolingico ad noſtra usque tempora in unum vel plura volumina cogeret, amploque & accurato Indice inſtrueret. Dici enim non poteſt, quantæ utilitati hic labor jurispublici Conſulto futurus ſit. Facem jam prætulerunt Jacobus Sirmondus, Lucas Holſtenius, Ferdinandus de Fürſtenberg, Epiſcopus ac Princeps Paderbornenſis & Monaſterienſis, Stephanus Baluſius, Godefredus Guilielmus Leibnitius, aliique nonnulli. In Baluſii editione Capitularium Regum Francorum, cetera laudabili, hoc notari meretur, eam prioribus haud reſpondere.

Anti-

Antiquis, inquit Cointius in Annalibus Francorum Ecclesiasticis ad A. 827. n. 7. editionibus novissimam adversari non dissimulamus. Præter varias lectiones multa quoque alia desiderari in iisdem Balusii Capitularibus Anno 1677. II. Tom. in folio editis monet ex eodem Cointio Guilelmus Cave in Historia Scriptorum Ecclesiasticorum Literaria pag. 566. Antonius Schonhovius misit aliquando ad Cornelium Gualterum magnum volumen Legum Francicarum Caroli Magni, quod insigne vetustatis monumentum vocat in Dissertatione de Origine Francorum, quæ extat in veteris ævi analectis s. veteribus antiquis monumentis ab Antonio Matthæo collectis & editis A. 1698. Lugd. Batav. Quid postea collectioni huic factum sit, nescio. Multa etiam Caroli M. Diplomata rara & nunquam publicata hodiè latitant in Monasterio Casinensi, quæ tamen propter singulares causas à Monachis, tanquam aurum à Gryphis, custodiuntur ac premuntur. Volumen MS. Diplomatum omnis generis, Cæsarum, Regum, Pontificum, Principum, Episcoporum, Abbatum &c. In Bibliotheca sua possedit Casp. Sagittarius, uti constat ex Catalogo scriptorum ejus. Hæredes magnam ab Eruditis gratiam iniverint, si tam utilem laborem à Clarissimo Viro congestum in publicam lucem exire patiantur. Quandoquidem Pontifices olim se publicis Regum ac Principum controversiis immiscuerunt, summa certè laude mactari merentur illi, qui Epistolas, Acta & Diplomata eorum colligenda sibi sumunt. Stephanus X. Papa varia Diplomata in usum curiæ Romanæ congerere haud dubitavit ipse, dum Bibliothecarii ac Cancellarii S. R. E. officio fungeretur. Christophorus Gewoldus Diplomata varia Romanorum Pontificum publicavit Monachii A. 1611. 4. Johanne XXII. Pontifice Romano, Statuta Manuscripta proborum virorum Civitatis Avenionis per Sanctam disquisitionem sapientum examinata, in sanctis Conciliis approbata, atque inter eos authenticè hactenus servata, & deinceps observanda, tanquam justitiam & æquitatem continentia, A. 1316. condita latuerunt in Bibliotheca Naudæi, Cardinalis Mazarini Bibliothecarii. Indè varia antiquitatis monumenta Historica ac Principum aliorumque Diplomata depromi posse, legi in Philippi Labbei Bibliotheca MStorum librorum. Possedit & alia Manuscripta Publica in Bibliotheca sua Naudæus, inter quæ eminent Conventiones inter Carolum secundum, Regem Hierosolymorum & Siciliæ A. 1307. d. 6. Novembris & Magnificos viros Opizinum Spinulam de Lutulo & Barnabo de Auria, Capitaneos Genuenses, initæ. Contractus Conventionum inter D. Angelicum Cardinalem & Episcopum Albanensem terrarum & provinciarum S. R. E. in Italia citra Regnum Siciliæ consistentium Vicarium generalem & Deputatos Civitatis Aretii tempore Gregorii Papæ XI. & Dominorum Cardinalium Albanensis & Bituricensis terrarum Ecclesiæ in Italia generalium Vicariorum A. 1371. Relationes factæ D. Geraldo de Valle Diano, Neapolitano, S. D. Papæ Capellano, in Regno Siciliæ citra Pharum Apostolico Nuntio & Recollectori censuum de omnibus beneficiis eorumque

fructibus & emolumentis dicti Regni Siciliæ. De jurisdictione Ecclesiæ super Regnum Siciliæ Tractatus, in quo ostenditur quadruplici titulo illud ad Ecclesiam Romanam pertinere. Attestationes testium de Finibus agri Beneventani à Gratia, Procuratore Regis Siciliæ, productorum coram Episcopo Anagnino & Guilelmo de Spectinis Decano Antiocheno, quibus Gregorius X. mandatum ad hoc sufficiens dederat Anno salutis 1272. Leonis III. Epistolas cum notis publici juris fecit Hermannus Conringius Helmstadii. 1640. Alteram editionem curavit A. 1655. Nicolai I. Pontificis Epistolas Romæ Anno 1542. editas vidi Hafniæ in Bibliotheca Muhleniana. Innocentii III. Epistolarum libri IV. (ut alias editiones omittam) prodierunt A. 1635. f. Tolosæ. cum Notis Francisci Bosqueti, Narbonensis JCti, Regis in sanctiori Consistorio Consiliarii. Nonnullas etiam lucubrationibus suis illustrasse Paulum Dumey Vasconem, Senatus Divionensis Consiliarium, auctor est Ludovicus Jacobus à S. Carolo in Bibliotheca Pontificia. Innocentii III. Epistolarum Libros XI. cum notis publicavit Stephanus Balusius T. II. Paris 1682. f. Accessere gesta ejusdem Innocentii. vid. Ephemerid. Erudit. Gall. Silvestri II. Pontificis Epistolas è Bibliotheca sua luci publicæ exposuit Papyrius Massonus JCtus. Paris. 1611. 4. Pauli Vti Epistolarum libri V. Mantuæ 1587. 4. Italicè lucem viderunt, postmodum in Latinam Linguam conversi & editi Colon. Innocentii VIti Epistolarum volumina XV. vel plura MSta in Bibliotheca Vaticana, Innocentii VIII. & Innocentii IX. Epistolas MSS. in Bibliotheca Cæsarea, Urbani IV. volumen Epistolarum in Bibliotheca Vaticana, Urbani Vti Epistolarum. Volumen in Vaticano & Patavii in Museo Benedicti Sylvatici, Primi Medicinæ Professoris, Urbani VII. Epistolas ad diversos Romæ in Bibliotheca Barberina cum ejus Diariis adservari scribit antè memoratus Ludovicus Jacobus. Utinam Urbani Vti Epistolarum volumen hactenus ineditum, in quibus forsan nonnulla ad Regnum Arelatense pertinentia reperire licet, publicis exscriptum typis extaret! Notum enim est, sub Pontifice hoc & Carolo IV. Imp. Regnum Arelatense ad Gallos translatum fuisse, vulgò credi. Commentitiam a. illam fabulam Conradus Samuel Schurtzfleischius peculiari dissertatione: *Quod Carolus IV. Aug. non dissipaverit Imperii patrimonium, quatenus pertinet ad Regnum Arelatense*, egregiè confutavit, cujus Viri Eruditissimi sententiam pluribus argumentis, partim ex Auctore Pontificii Arelatensis rarissimo, & auctoritate publica, teste Gassendo, in Galliis suppresso, eidemque, ut apparet, non lecto, partim aliunde petitis, propediem, Deo volente, confirmare mihi animus est. Porrò Prætensiones nihil sunt aliud, quam jura, quæ Reges, Principes aut Respublicæ in Regna, ditiones & urbes à vicinis vel aliis possessas habent: Cumque Historia non solum pugnas ac bella sed etiam consilia bellorumque causas justificas, in quibus Prætensiones primum occupare solent locum, exponat; magna meritò opera danda est Juris publici amatori, ut Historiam, tam sacram, quàm profanam, diurna

noctur-

nocturnaque manu verset. Inprimis diligenter evolvendi sunt Germanicarum ac Francicarum rerum Scriptores, qui sæpè non una suggerunt Diplomata. In iis familiam ducunt Simon Schardius, Johannes Pistorius, Justus Reuberus, Christianus Urstisius, Marquardus Freherus, Melchior Goldastus, Erpoldus Lindenbrogius, Henrici Meibomii, Andreas du Chesne, alias Quercetanus & Hadrianus Valesius. Præterea in consilium advocandos arbitror Henricum Canisium, Lucam Dacherium & Johannem Mabillonium, quorum scripta vel sub titulo antiquarum Lectionum, vel Spicilegii veterum Scriptorum aut Analectorum nomine prodierunt. Petrus Lambecius, Hamburgensis, Cæsareæ Mtis Consiliarius & Bibliothecarius in rerum Germanicarum Syntagmatibus, quæ molitus est, multa diplomata se publicaturum recepit. Sed interventu mortis, quæ omnia solvit, tàm præclarum opus interpellatum est. Successor ejus Daniel à Nessel eandem curam postea suscepit, uti patet ex Sciagraphia ejus Magni Corporis Historici in varia syntagmata divisi. Inter alia pollicetur Concordata inter Nicolaum Vtum & Fridericum Vtum Imperatorem; Udalrici Babenbergensis Codicem Epistolarum continentem variorum Pontificum, Imperatorum, Cardinalium & Principum epistolas; Bremensia, Magdeburgensia, Weissenburgensia Diplomata & Privilegia; Acta publica & Concordata inter Imperatorem Fridericum Vtum & Matthiam Corvinum, Regem Hungariæ; Acta Publica Electionis Imperatoris Maximiliani II. in Regem Poloniæ A. 1576. ab Hugone Blotio collecta. Sed Corpus istud Historicum nondum in publicam lucem prolatum vidi, cui fortè Nessélius immortuus est. *Johannes Philippus* à Voorburg incredibili industria curaque elucubravit insignem Historiam Romano Germanicam, cujus XII. Volumina edita sunt Francofurti à Condito Mundo, si bene memini, ad A. usque 877. Non abs re fuerit subtexere judicium, quod de tanti viri conatu dedit in Introductione ad Historiam inferioris Saxoniæ pag. 94. Henricus Meibomius Junior: *Utinam verò*, ait, *tandem prodirent, quæ illustris & magnæ dignitatis Vir, Johannes Philippus à Voorburg, Præpositus Monasterii grandis Vallis, Consiliarius Moguntinus & Herbipolensis cum ad omnis Historiæ Germanicæ, tùm Saxonicæ imprimis, illustrationem dudum promisit. Uti enim Vir ille in tanta dignitate tot inter Reip. curas & ejus causâ obitas legationes incredibilem Historiæ Germanicæ apparatum sine exemplo congessit, tot documenta situ & squalore obsita ex Monasteriorum Principumq; Archivis eruit; sic exactissimum ipsius judicium & imprimis* φιλαλήθεια, *quæ in duodecim integris Tomis præliminaribus nulla non pagina apparent omnes rei peritos incitant, ut ab hæredibus tantum Opus, ad Germaniæ & Saxoniæ æternum decus, exposcant. De quo maximo viro antequam sermonem claudam, non possum non publici boni causa quædam notabilia verba ex inedita vita ejus, cujus brevem consignationem ipse senex fecit, hic apponere: Quas molestias, sudores, labores in iis* Operibus scilicet Historicis concinnandis) *sustinuerim, dici vix potest, & tamen in his etiam, scribenda*

da

da Historia difficultate, cura, sollicitudine, vigilantia, incommodo, sumptu & opere quotidiano, tàm duro, difficili & arduo nunquam fractus fui. Quin ad hanc usque horam, eadem qua ab initio, voluptate teneor, nec à molestiis, curis, sumptu objici mihi moram patior. Unum miror, quod, quando interdum, in uno aut altero loco, ex documentis situ & pulvere obsitis, & forsan nunquam lucem aspecturis, sed inter tineas & blattas tandem perituris, notitias quasdam peto, id à nostris Principibus, qui tamen aliàs vana gloria, sed non diu duratura, tantoperè student, & imprimis etiam Ecclesiasticis, id planè non æstimetur, veluti Archivia ipsorum perpetua futura, & tot Imperiorum, ex quibus nullum amplius Archivium extat, & probus sola Historia defectum supplere debet, sortem nequaquam subitura essent: quod ego sæpè valdè ridere debeo. Inter Scriptores Annalium Ecclesiasticorum, eminet Cardinalis Baronius, eiusque Continuatores Henricus Spondanus, Abrahamus Bzovius & Odoricus Rainaldus. Baronius etsi falsa nonnulla diplomata Annalibus suis inseruit; multa tamen habet haud contemnenda, juribus Imperii tuendis plurimum profutura. Sanè Hermanno Conringio non exigua laus debetur, utpote qui aliquot Diplomata Baronii, in suo planè aureo de Finibus Imperii Opere sub examen revocare voluit. Nec possum, quin apponam Christophori Forstneri de Baronio judicium, quod visitur in Epistola nondum, quod sciam, edita, A. 1656. ad Johannem Henricum Bœclerum, Virum omni elogio majorem, exarata. *Historia Cæsarum*, ait, *operis doniq; tui lectione profectò vehementer oblector, cum ab ipsa origine virisque fontibus te narrationem deducere videam, h. e. ab illis qui suorum temporum res gestas aut paulò superiorum literis mandarunt. Nihil enim in Historia exploratum, certumque atque indubitatum habere debet, nisi quod illorum temporum auctores nobis tradiderunt, aut quod Principum ac Rerumpublicarum Chartophylacia testes habet. Summam propterea profectò laudem meretur eximius Annalium Ecclesiasticorum Conditor Cardinalis Baronius, nisi pro veris & omni exceptione majoribus falsos sæpenumerò testes & suppositiτias schedas, nulla fide dignas, nobis obtruderet: Præterea coactis contortisque interpretationibus etiam fidorum testium dicta corrumperet. Quod ab Isaaco Casaubono, Richardo Montacutio, M. Antonio de Dominis & novissimè à Davide Blondello egregiè demonstratum est.* Quin Patinus, magni in Gallia nominis Polyhistor, scribit in epistolis Gallicè editis p. 275. Naudæum, virum ceteroqui simplicis veritatis amicum cultorem sibi dixisse, quod Lucas Holstenius firmissime aliquando asseveraverit, se vel 8000. mendacia Baronii detegere, eaque probare posse ex Manuscriptis Codicibus Bibliothecæ Vaticanæ. Multa etiam in Continuatoribus Baronii desiderantur. Qui quanquam ad illum ne comparandi quidem sunt, legi tamen ac cum ipso conferri debent, quo major lux veritati affulgeat. Nec inutilis erit variorum Chronicorum, Conciliorum tam Universalium, quàm particularium, Vitarum Imperatorum, Regum, Principum, Pontificum, Archiepiscoporum, Episcoporum,

Abba-

Abbatum, Sanctorum, variorumque Ordinum & Monasteriorum Scriptorum lectio. De quibus consulendi sunt Gerhardus Johannes Vossius de Historicis, & C. Sagittarius in elegantissima introductione ad Historiam Ecclesiasticam & singulas ejus partes. Hoc unum miror, Clarissimum Sagittarium, ubi agit de Vitis Archiepiscoporum, Pontificii Arelatensis Auctoris, oppidò rari, nullam injecisse mentionem; cum tamen Petrus Gassendus Lib. 4. de vita Claudii Fabricii Peirescii, Senatoris Aquisextiensis hæc tradat: *Ut mentem diverteret, tandem legit per id tempus Peirescius, quod tùm è prelo primum prodibat, Arelatense Pontificium, auctore Petro Saxio, ejus Ecclesiæ Canonico. Plurimum verò fuit indignatus, quod ille studio nescio quo affectasset elevare Principum nostrorum* (Comitum scilicet Provinciæ & Regum Galliæ) *jura & non modò non reposuisset, quæ opponi poterant, sed interdum etiam tentasset præter fas illa enervare. Quamobrem non interquievit, donec placito Curiæ evulgatio libri prohibita fuit.* Quæsivi aliquando ex Morhofio, Historiæ Literariæ scientissimo, aliisque, an unquam legissent P. Saxii Pontificium Arelatense, sed librum illum se vidisse negarunt omnes. Quare mihi gratulor, vehementerque lætor, quod Auctor iste ad manus meas pervenit, qui cum jam carceres morderet, publico Decreto in Gallia prohibitus Manuscripti rarissimi ad instar meritò haberi debet. Non defuerunt, qui Pacificationum Tabulas, fœdera aliaque pacta, ex quorum interpretatione sæpenumero Prætensiones enasci solent, in unum colligerent. Theatrum pacis h. e. Tractatuum atque Instrumentorum præcipuorum ab A. 1647. ad A. 1660. usque in Europa initorum & conclusorum Collectio prodiit Norimbergæ Anno 1663. Quod Opus postea continuatum est. Sed desiderantur Acta Pacificationum ab initio hujus seculi usque ad A. 1647. Quæ si quis congereret, eum haud inutilem laborem sumpturum puto. Scriptores pacis Westphalicæ, Neomagensis & Risvicensis notissimi sunt omnibus. Non tamen prætereundum censeo Adamum Cortrejum, vulgo non ita cognitum, qui interpretationem sanctionis Pacificæ Osnabrugensis & Monasteriensis ex principiis Actorum publicorum singulorum articulorum causas, eorum rationes decidendi exhibentem promisit in f. Sed mors ejus opus istud titulo satis speciosum nobis forsan invidit. Wicquefortius in Memoriis seu commentariis suis de Legatis meminit, sibi fuisse consilium omnia Acta pacis edere à pace Vervinienſi ad sua usque tempora. Verùm laudabile hoc propositum interrupit captivitas ejus. Quo tempore Manuscripta sua à summo Hollandiæ tribunali direpta, ac dispersa fuisse dolet ipse. Interim Sciagraphiam quandam meditati operis, nisi me decipit memoria, exhibet in libro antè citato. Daniel à Nessel in animo quoque habuit emittere *Corpus Historico-Politicum publicarum Pacificationum, confœderationum, Ligarum, Conventionum, Transactionum, Pactorum, Tabularum Fœderis, Instrumentorum Pacis, Neutralitatis, Commercii, Associationis, Provisionis, Guarantiæ, Recessuum interimisticorum ab*

A.C. 1400. ad sua usque tempora per totum terrarum Orbem sancitorum & conclusorum. In quo opere digerendo observavit Doctissimus Auctor seriem temporum, ut ex Prodromo ejus Historiæ Pacificatoriæ, Vindobonæ An. 1690. f. edit. apparet, spemque nobis fecit, fore, ut non solùm Origines & causæ bellorum Austriaco-Hispanico-Gallicorum, sed etiam subsecutarum Pacificationum Diplomata, tabulis Genealogicis & Synopticis illustrium prætensionum diagrammatibus convenientibus locis insertis, noscerentur. Sed enim nondum mihi tam felici esse contigit, ut egregium illud opus orbi erudito magna cum spe desideratum viderem. Quare Godofrido Guilielmo Leibnitio, Electoris Brunsvicensis Consiliario atque Bibliothecario, Viro, ob tot egregia ingenii reperta, editaque æterna industriæ monumenta, Orbi Literato notissimo, dignæ laudes persolvendæ sunt, quod Codicem suum juris Gentium publicæ luci condonare, & forulis Archivorum ac Guelferbitanæ præsertim, aliarumque Bibliothecarum excussis, Diplomata maximè illustria tineis ac blattis eripere voluerit. Titulus operis ita habet: *Codex Juris Gentium Diplomaticus, in quo tabulæ authenticæ Actorum publicorum, pleraque inedita vel selecta continentur, quem ex Manuscriptis præsertim Bibliothecæ Augustæ Guelferbitanæ Codicibus & monumentis Regiorum aliorumque Archivorum, ac propriis denique collectaneis edidit Godefridus Guilielmus Leibnitius. Hannoveræ impensis Samuelis Ammonii. A. 1693. f.* Hoc volumine conclusit vir omni doctrinarum genere ornatissimus non solum Pacificationes, quæ vulgò Tractatuum nomine veniunt, sed etiam Fœdera, Instrumenta dotalia, Testamenta Principum, Donationes, Cessiones, Renunciationes, Investituras, Homagia &c. ab initio seculi XI. usque ad A. 1500. Quod opus multum lucis adferre poterit Doctrinæ Prætensionum: Inter alia suppeditat diplomata quædam ad Regnum Arelatense spectantia, quorum illustrissimum est, quo An. 1343. Mense Aprili Humbertus secundus, Delphinus Viennensis, Delphinatum in Philippum Regis Galliæ secundo-genitum, & post ejus decessum in filios Johannis primo geniti arbitrio patris vel fratris primogeniti vel successorum eligendos transtulit, hac lege, ne unquam Delphinatus Coronæ uniretur, nisi Imperium cum Regno Galliæ coalesceret. Errat igitur Imhofius in Geneal. Gal. ubi tum temporis Delphinatum, Regno Galliæ coaluisse scribit. Ego verò possideo aliud pactum A. 1349. penultima die Martii inter Philippum Regem Galliæ & Johannem ejus primogenitum ab una; & Humbertum II. Delphinum Viennensem ab altera parte initum, quo Delphinatus Carolo Vto, Johannis primogenito, cessit. Quod diploma latina lingua conscriptum si Clarissimus Leibnitius habuisset, haud dubiè Codici suo inseruisset. Præthereà alia documenta in manibus habeo ad Delphinatum pertinentia, de quibus commodiorem disserendi occasionem capiam, quando de Jure Imperii in Delphinatum agendum erit. Johannes Tilius, vulgò Tillet, Tom, II, Collectionis suæ Regum Galliæ lingua vernaculâ conscriptæ,

bellæ

-ella & pacificationes, inducias & fœdera inter Reges Galliæ atque Angliæ inita exhibet. Ministerio Cardinalis Mazarini subnexa quoque est farrago Pactorum, Transactionum & Confœderationum inter Galliam & Principes exteros ictarum. Verùm A. 1693. majoris molis Opus VI. Vol. in 4. editum est Lutetiæ Parisiorum, Regis Galliæ privilegio munitum, cui Collector titulum huncce fecit: Recueil des Traités de Paix, de Neutralitè, de Confederation, d'Alliance, & de Commerce faits par les Rois de France avec touts les Princes & Potentats de l'Europe & autres depuis prés de trois siecles. Volumen primum continet Tractatum pacis Atrebatensis A. 1435. & subsequentes, Carolo VIII. & Ludovico XII. Regibus, initos. Volumen secundum complectitur Instrumenta seculi XVI. Ludovico XII. Francisco I. Henrico II. Francisco II. Carolo IX. Henrico III. & Henrico IV. Regibus. Volumen tertium comprehendit pacta seculi XVII. inter Henricum IV. Ludovicum XIII & Ludovicum XIV. Reges, ac Imperatorem Romanorum, Principes & Status Germaniæ, Civitates Anseaticas, Ducem Lotharingiæ, Principes Sedanenses atque Bullionenses sancita. Volumen quartum exhibet Tractatus ab A. 1444. cum Helvetis, Grisonibus seu Rhætis, Ducibus Italiæ, Regibus Hispaniæ & Portugalliæ ad nostra usque tempora initos. Tomus quintus continet Conventiones hujus seculi cum Regibus, Angliæ, Daniæ, Sueciæ & Poloniæ, Belgio Fœderato, Magno Principe Moscoviæ &c. factas. Tomus Sextus complectitur Tractatus Feciales & Fœdera inter Principes & Status Imperii adversus Regem Galliæ icta cum aliis Actis & Memoriis f. Commentariis. Annexa denique est Collectio Decretorum Cameræ Metensis &c. Diplomata inedita Collector describenda curavit ex Thesauro Chartarum Bibliothecæ Regiæ, Camera Rationum Parisiensi & Insulari, (ubi servantur Acta publica Domus Burgundicæ) Camera Rationum Nannetensi & ex multorum Ministrorum ac Secretariorum Status variorumque Legatorum Musæis, qui publicum juvandi studio commoti laudabili Collectoris conamini favere auxiliatricesque manus commodare haud dubitarunt. Gothofredi quoque, Theodorus & Jacobus, viri maximæ in Republica Literaria celebritatis, cum eo communicarunt omnes Ludovici XII. & Francisci I. Tractatus, uti vulgo appellantur, cum aliis multis Actis, apprimè curiosis, quorum exempla ex Autographis Archivi Insularis descripta possederint. Notæ verò, quas Amelotus de la Houssaie Volumini primo inseruit, parum fido niti videntur tibicine. Cum enim pag. 63. commemorat, Principem Burbonium jus suum in Provinciam ad Imperatorem transtulisse, quod vi juris testamento ab Anna Avia relicti sibi arrogaverit, libere ac temere satis pronunciat, ejusmodi jus planè nullum fuisse, propterea quod testamentum Caroli, Ducis Andegavensis, in gratiam Ludovici XI. Regis Galliæ conditum ultima Annæ voluntate infirmari haud potuerit. Cui argumento nihil firmamenti ac roboris inesse reperio. Nam, teste Cominæo Lib. I. de Bello Neapol. p. 2. edit. Argent.

Re-

Renatus, Jolandæ Ducis Lotharingiæ filius, jam seculo XV. per legatum Carolo VIII Galliæ Regi significandum duxit, se Renati Siciliæ Regis, Andium Ducis & Provinciæ Comitis è filia nepotem esse, seque debere præferri Ludovico XI. Regi, qui tantum esset nepos è sorore, atque adeo ad se potius jure hæreditario pertinere Provinciam contendit. Rex quidem respondebat, majorum testamentis cautum esse, ne ad filias devolveretur Provinciæ Imperium & ideo ipsum, qui matri succederet, nullum jus habere posse. Sed hypothesis illa indubitatis documentis & rationibus nondum est demonstrata; imò contrarium evinci potest ex Historia, aliisque argumentis haud spernendis. Quemadmodum enim, præeunte Hugone Grotio lib. II. de Jure Belli ac Pacis C. VII. §. XXI. in iis Regnis, quæ primitus data sunt in feudum ab eo, qui planè dominus erat, sequenda erit lex successionis feudalis, quæ in gente quaque recepta fuit, quo tempore data est prima investitura: Ita quoque in Provincia ea succedendi ratio locum habere debuit, quam antiquis ab hinc temporibus in Regno Arelatensi, Cujus pars Provincia est, constitutam fuisse invenimus. Jam verò Historia nos docet, in Regnis Arelatensi & Burgundico omnia ferè feuda fuisse fœminina. Sic Burgundiæ Comitatum ad Suevos, Meranicos, Burgundos, Matisconenses & Cabilonenses, Francos, Burgundos Ducales priores, Flandros, Burgundos Ducales posteriores, Austriacos, Delphinatum ad Burgundos & Turrios, quin & Provinciæ Comitatum ad Barcinonenses, Andegavos secundos & tertios per fœminas transiisse, ingenuè agnoscit ipse D. Blondellus in Præfat. Apologet. adversus Chifletii Lotharingiam masculinam A. 1648. editam. Hinc Stephania Gilberti II. Comitis Provinciæ A. 1140. denati filia unica jure suo hæreditario innixa Comitatum Provinciæ sibi asseruit adversus Berengarium patruum, cujus maritum, nomine Raymundum, Burgi novi Arelatensis & Balthiarum Urbium Dominum, non solùm pro filio Provinciam paterno jure administrandam suscepisse, verum etiam eandem jure fiduciario à Conrado II. Imperatore impetrasse, testatur Petrus Saxius in Pontificio Arelatensi sub Guilelmo primo Archiepiscopo. Et licet Stephania post obitum mariti suo in Provinciam juri renunciasset, tamen filius ejus Hugo pactis istis vi atque potentia adversarii Berengarii extortis stare postea noluit. Et ille sine dubio Provinciam sui juris fecisset, nisi Fridericus I. Imperator affinitatem cum Raimundo Berengario contraxisset, Richildi Augusta Castellæ Regina Imperatoris Consanguinea Raimundo Berengario, Raimundo filio, in matrimonium data: eoque Provinciam utrique honorario fidelitatis jure Fridericus Barbarossa attribuit. Vid. Pontificium Arelatense sub Raimundo II. à Bolena Archiepiscopo. Frustra urget Amelotus de la Houssaje, Provinciam jure scripto uti, & inde ad Ludovicum XI. A. 1481. à Carolo Andegavensi, Comite Provinciæ, hæredem testamento institutum Comitatum provinciæ jure merito pertinere colligit. In Imperio enim Romano-Germanico etsi magnam habet

bet auctoritatem jus scriptum seu jus Civile Romanorum: tamen testamenta Ducum ac Principum Imperii, confirmatione Imperatoris veluti robore suo destituta, per se invalida haberi, experientia quotidiana, rerum omnium Magistra, satis docet. Cum igitur Provincia pars sit Regni Arelatensis, Legibus Imperii obnoxii, sequitur, testamentum Caroli Andegavensis Provinciæ Comitis nunquam ab Imperatoribus Germanicis confirmatum ad nihilum planè recidere. Quod autem Regnum Arelatense ad Imperium Romano Germanicum re vera pertineat, demonstravit Conringius in præclaro opere de finibus Imperii, & ego quoque argumentis & diplomatibus omni luce clarioribus illud S.R.J. plenius, si vita suppetet, vindicabo. Sed enim, ne quis me jactantiæ insimulet, placet speciminis solùm gratia Conradi II. Imperatoris Diploma ex Pontificio Arelatensi, libro ceteroqui repertu rarissimo, desumptum hic inserere, quod ita habet:

IN nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis Ego Colradus DEI Gratia Romanorum Rex secundus reverendo Raimundo Urbis Arelatensis Archiepiscopo, ejusdem Civitatis clero & populo gratiam suam & omnem bonam voluntatem.

Antiqua Regni consuetudo celebris & Imperatorum instituta Regum Romanorum discretionem nostram sollicitant; quatenus Ecclesiarum utilitatibus nostro Imperio subjectarum & specialiter Arelatensi Ecclesiæ, cui quadam prærogativa privilegiorum tenemur, studeamus subvenire, & ut propria sedi nostræ providere, clericos defendere, bona illorum ad laudem & gloriam nominis Christi illibata servare, & ne aliqua imperiorum tiremnide (tyrannide) *affligantur, maximè operam dare, si qua etiam eisdem damna injustè & absque ratione ab aliquibus inferantur, piè & misericorditer reformando, eadem resarcire. Imperialia itaque decreta sequentes & Antecessorum nostrorum clementiam imitantes tibi, venerande Raimunde, Arelatensis Civitatis Archiepiscope, & per te Ecclesiæ tuæ & successoribus tuis nostra Regalia in Urbe Arelatensi & totius tui Archiepiscopatus diœcesi concedimus, S. Justitias, monetam, judæos, fornarias, cordam, quintale, sestarium, reditus navium, montationes, stagna salinarum, lacus, paludes, pascua de Cravo, ut habeas perpetuò tu & Arelatensis Ecclesia auctoritate nostræ munificentiæ in pace possideas, & per te tui successores, quicunque in Ecclesia Arelatensi Catholica extiterint. Concedimus etiam Tibi jurisdictionem NB. post nos in Civitate Arelatensi; Insuper confirmamus tibi Dominium*

minium de Trencatalliis, Castrum de salone, Castrum de Alvernico, Castrum de Avalone, Castrum S. Amantii, Castrum Vercum, Castrum de Mornacio, Castrum Montis Draconis, Castrum de Nioms, Castrum de Vinzobrio, Abbatiam S. Gervasii cum omnibus suis pertinentiis, piscaria de Ponte, & quicquid Arelatensis Ecclesia in Civitate, vel extra per seculares seu Ecclesiasticas personas habet, & possidet; vel juste habere debet, vel inanteà acquirere poterit, tibi jam dicto Raimundo & Ecclesia Arelatensis & successoribus tuis concedimus. Verùm ut ista donatio seu hujus privilegii confirmatio firma & stabilis posteris tuis æternaliter permaneat, præsentem paginam bulla nostra anteà muniri jussimus, si qua verò improborum temeritas confirmationem istam inquietare voluerit, banno Regali subjaceat & pro pœna quadraginta libras auri se daturum cognoscat; cujus dimidium fisco nostro & dimidium Arelatensi Archiepiscopo fore cognoscimus. Hujus autem donationis, seu privilegii confirmationis testes esse volumus Henricum Moguntinum Archiepiscopum, Episcopos Buccani Germaciensem, Olibrium Basileensem, Surcardum Argentinum, Titerium Archi-Diaconum, Albertum Notarium, & alios multos.

Factum est hoc privilegium Anno ab incarnatione Domini MCXLIV. Anno quinto VII. Regni ejus.

Ex quo manifestum evadit, quantam auctoritatem & jurisdictionem jam seculo XII. Rex Romanorum in Regni Arelatensis Primatem exercuerit, cujus caput est Arelas, Provinciæ Metropolis, ubi antiquitus Imperatores Romano-Germanici coronari ab Archiepiscopo sueverunt. Egregium istud Diploma primus eruit ex Autographo Episcopali rubeo f. 3. & Archivi Arelatensis Scrinio Codicillorum aureo sigillo munitorum Petrus Saxius, cujus documenti vestigium neque apud Conringium, neque apud alios Juris Publici Doctores, qui in scriptis suis de Jure Imperii in Regnum Arelatense hactenus disputarunt, reperire licet. Ex eodem diplomate etiam simul disces, Antistitem Arelatensem ab Ipso Imperatore Archiepiscopi titulo ornatum, honoratumque fuisse. Id quod contrà Josephum Scaligerum est, qui Epistola CCCXLV. Antistitem Arelatensem non Archiepiscopatui, sed Episcopatui olim præfuisse nimis fervidè contendit. Arelatum enim nunquam Metropolim extitisse, sed Archiepiscopi Viennensis Legibus obnoxiam fuisse existimat. Ante annos XXIII. cum Aquis Sextiis fuisset, ostendisse sibi, ait, præsidem Ampliss. Curiæ Secundum notitiam Episcopatuum per Provincias Galliarum, ante 300. annos scriptam, in qua Arelatensis Præsul non Archiepiscopus,

ſcopus, ſed Epiſcopus ſub Metropolita Viennenſi cenſeretur. Arelatenſis Archiepiſcopatus an unquam inſtitutus fuerit, an per tacitum conſenſum in eo jure, quod ſibi vindicavit, ad hanc diem manſerit, ſe neſcire ſcribit, quanquam pro certo habet, rem non eſſe adeò vetuſtam. Qui Decreta Gratiani objecerint, eos hac exceptione repelli poſſe autumat. *Si Metropolita eſt*, inquit, *verum eſt. Contra falſum, ſi Arelate ante quadringentos annos, & infra illud tempus, adhuc ſub Provincia Narbonenſi erat, omninò novum eſſe Archiepiſcopatum.* Præterea miratur, doctos viros hoc non advertiſſe. Imò ſubſequenti Epiſtola ſcribit, de Contentionibus inter Arelatenſem & Viennenſem Epiſcopos ſuper hac ambitione multa produci poſſe: ut & de pallio ipſi Arelatenſi à Romano Pontifice miſſo. Quod eſſe argumentum opinatur, Arelatenſem Præſulem non Archiepiſcopum, ſed Archiepiſcopalibus ornamentis fuiſſe. Denique concludit, omnem hanc ambitionem, quam vocat, ex ſanctione Conſtantii tyranni derivatam eſſe. Verum enim verò ſi res ſuo merito pendatur, Joſephum Scaligerum graviter erraſſe deprehendimus, quando Antiſtitem Arelatenſem Archiepiſcopo Viennenſi ſubjicere haud veretur, auctoritate veterum monumentorum planè deſtitutus. Provocat quidem ad Notitiam Epiſcopatuum ante 300. annos ſcriptam. Aſt ex Diplomate Conradi Imperatoris ſuprà citato, quod toto ſeculo, & quod excurrit, vetuſtius eſt Notitiâ illâ Epiſcopatuum Galliæ, contrarium apertè evincitur. Quin Petrus Saxius in Pontificio ſuo Arelatenſi probat, Tabulas electionis Boſonum, Regum Arelatenſium, qui jam ſeculo IX. vixerunt, Roſtagnum Præſulem, tanquam Archiepiſcopum Arelatenſem ac Burgundiæ Primatem ſubſcripſiſſe. Quo ipſo ſimul argumentum Scaligeri, quod Decreto Gratiani opponit, ſua corruat imbecillitate, omnino neceſſe eſt. Quod verò attinet controverſiam, quæ Archiepiſcopo Arelatenſi de Primatu cum Archipræſule Viennenſi quondam interceſſit, illam Petrus Saxius in Pontificio Arelatenſi ſub Hilario adverſus Scaligerum ex profeſſo ventilat, cujus argumenta omnia hoc loco repetere nimis longum foret. Et quandoquidem Scaliger etiam mentionem fecit pallii ad Præſulem Arelatenſem tranſmiſſi, notandum, Papam olim inſcio Imperatore, id mittere non potuiſſe. Ita Vigilius Papa ſeculo VIto non auſus eſt absque Imperatoris permiſſu Archiepiſcopum Arelatenſem pallio donare. Nam Vigilius ipſe in literis ad Auxanium datis, & per Johannem Presbyterum & Terentium Diaconum acceptis hunc in modum reſpondit. *Se Ordinationem quidem probare, uſum verò pallii ſe inconſulto Imperatore mittere non poſſe. De his verò*, inquit, *quæ charitas noſtra de uſu pallii, quem de aliis ſibi à nobis petiit ſibi debere concedi, libenti hoc animo etiam in præſenti facere ſine dilatione potuimus, niſi cum Chriſtianiſſimi Domini filii noſtri Imperatoris hoc (ſicut ratio poſtulat) voluiſſemus perficere notitia, DEO auctore; ut & vobis gratior præſtitorum cauſa reddatur, dum quæ poſtulatis cum Chriſtianiſſimi Principis Conſenſu conferuntur, & nos honorem fidei ejus ſervaſſe*

cum competenti reverentia judicemur. Vid. Petrus Saxius, qui diploma istud integrum ex Cod. MS. Auct. Apost. f. 56. Pontificio suo Arelatensi inseruit. Imminuta atque debilitata paulatim in Occidente Imperatorum auctoritate, jus pallii concedendi ad se traxisse Pontifices, dominandi avidos, vero simile est. Ceterum pallium Archiepiscopale non accepit Antistes Arelatensis in signum Ornamenti Archiepiscopalis, uti opinio fert Scaligeri, sed potestatis Ecclesiasticæ, quam in suffraganeos suos exercebat, quorum numerum exhibet Notitia Episcopatuum, sive Codex provincialis Romanus, ab Auberto Miræo ex vetusto Codice ante annos fere quingentos scripto publicatus & notis illustratus ac A. 1614. Chronico Chronicorum Politico insertus à Jano Grutero, qui sub nomine Johannis Gualtherii latet, ubi Archiepiscopatus Arelatensis finibus sequentes Episcopi suffraganei comprehenduntur: *Massileensis, Avenionensis, Arausicensis, Vasionensis, Cabellicensis, Tricastinus, Carpentoratensis & Tolonensis.* Fallitur denique Josephus Scaliger, Vir cetera doctissimus, dum Archiepiscopi Arelatensis ambitionem, ut vocat ex Constitutione Constantii Tyranni derivare sustinet, quam ipse Lectionibus suis Ausonianis p. m. 69 corruptè inseruit. Namque non satis fideliter in exscribendo illo diplomate, quod Francisco Roaldo acceptum fert, versatus esse videtur. Id quod partim ex inscriptione memorati diplomatis Constantini Tyranni nomen præ se ferentis, partim ex ejusdem calce, ubi notam temporis ex industria haud dubiè omisit Scaliger, liquidò constat. Genuinam autem illam Constitutionem, qua A. C. 418. Arelato Urbis Metropolitanæ dignitas auctoritate Imperiali indulta est, ex Sirmondi in Sidonium Apollinarem notis A. 1652. à Philippo Labbeo editis desumptam Ægidius Bucherius Belgio suo Romano Ecclesiastico & Civili intersuit, quam hic subjicere haud gravabor:

HONORIUS ET THEODOSIUS AUGUSTI V. I. AGRICOLÆ „PRÆFECTO GALLIARUM. Saluberrima Magnificentiæ tuæ suggestione „inter reliquas Reip. utilitates evidenter instructi, observanda Provincialibus nostris, i. e. per septem Provincias, mansura in ævum prosperitate decernimus, quod sperari planè ab ipsis Provincialibus debuisset. Nam cum „propter privatas ac publicas necessitates de singulis Civitatibus non solùm „de Provinciis singulis, ad examen Magnificentiæ tuæ vel honoratos confluere, vel mitti legatos, aut possessorum utilitas, aut publicarum ratio „exigat functionum, maximè opportunum & conducibile judicamus, ut „servata posthac annis singulis consuetudine, constituto tempore in Metropolitana i. e. Arelatensium Urbe incipiant septem provinciæ habere concilium. In quo planè tam singulis, quam omnibus in commune consulimus.

„ Primum ut Optimatum Conventu sub illustri præsentia Præfecturæ, „si id tamen ratio publicæ dispositionis obtulerit, saluberrima de singulis „rebus possint esse concilia. Tum quicquid tractatum fuerit, & discussis „ratiociniis constitutum, nec latere potiores Provincias poterit, & par m ne-

necesse est inter absentes æquitatis formam justitiæque servari. Ac placet,,
præter necessitates publicas, etiam humanæ ipsi conversationi non parùm,,
credimus commoditatis accedere, quod in Constantina Urbe jubemus annis,,
singulis esse Concilium. Tanta enim loci opportunitas, tanta est copia,,
Commerciorum, tanta illic frequentia commeantium, ut quicquid usquam,,
nascitur, illic commodius distrahatur. Neque enim ulla Provincia ita pe-,,
culiari fructus sui felicitate lætatur, ut non hæc propria Arelatensis soli cre-,,
datur esse fœcunditas. Quicquid enim dives Oriens, quicquid Odoratus,,
Arabs, quicquid delicatus Assyrius, quod Africa fertilis, quod speciosa Hi-,,
spania, quod fortis Gallia potest habere præclarum, ita illic affatim exube-,,
rat, quasi ibi nascantur omnia, quæ ubique constat esse magnifica. Jam ve-,,
rò de cursus Rhodani & Tyrrheni recursus, necesse est, ut vicinum faciant,,
ac penè conterminum, vel quod iste præterfluit, vel ille quod circuit. Cum,,
ergò huic serviat Civitati, quicquid habet terra præcipuum, ad hanc remo,,,
vehiculo, terra, mari, flumine deferatur, quicquid singulis nascitur: quo-,,
modo non multum sibi Galliæ nostræ præstitum credant, cum in ea Civi-,,
tate præcipiamus esse conventum, in qua divino quodammodo munere,,
commoditatum & commerciorum opportunitas tanta præstatur? Siquidem,,
hoc rationabili planè probatoque consilio jam & Vir illustris Præfectus Pe-,,
tronius observari debere præceperat. Quod interpolatum vel incuria tem-,,
porum, vel desidia tyrannorum, reparari solita auctoritate decernimus, A-,,
gricola parens carissime atque amantissime.

Undè illustris magnificentia tua & hanc præceptionem nostram, &,,
priorem sedis suæ dispositionem secuta id per septem Provincias in perpe-,,
tuum faciet custodiri, ut ab Idibus Augusti, quibuscunque mediis diebus,,
in Idus septembris in Arelatensi Urbe noverint honorati vel possessores, Ju-,,
dices singularum Provinciarum, singulis Concilium esse servandum. Ità ut
de Novem populana & secunda Aquitania, quæ Provinciæ longius constitu-,,
tæ sunt, si earum judices certa occupatio tenuerit, sciant legatos juxta con-,,
suetudinem esse mittendos. Qua provisione plurimùm & Provincialibus no-,,
stris gratiæ nos intelligimus utilitatisque præstare; & Arelatensi Urbi, cu-,,
jus fidei secundum testimonia atque suffragia parentis Patriciique nostri,,
multa debemus, non parum adjicere nos constat ornatui: Sciat autem Ma-,,
gnificentia tua quinis auri libris judicem esse mulctandum, ternis honora-,,
tos vel curiales, qui ad constitutum locum intra definitum tempus venire,,
distulerint. Data XV. Kal. Majas. Accepta Arelate X. Kal. Junias. D. D.,,
N. N. Honorio duodecimum & Theodosio Octavum Aug. COSS.,,

Haud temere conjecerim, Constitutionem hanc Honorio & Theodosio Impp. quoque adscripsisse Ægidium Lacarrium in Historia sua Galliarum sub Præfectis Prætorio, quam nondum mihi videre contigit. Nec obstat, quod in memorato diplomate Arelas Constantina Urbs nominetur. Talem

enim titulum non à Constantino Tyranno, sed à Constantino M. Imperatore accepisse probat ex manu exarato Archivi Ecclesiæ Arelatensis Codice Petrus Saxius in Pontificio suo Arelatensi sub Maurino s. Marino Archiepiscopo p. 10. *Muros nostros*, inquit, *Urbemq; instauravit Constantinus Magnus, & à suo nomine Constantinam jussit appellari: Lege enim in nostro Codice MS. à piissimo Augusto Constantino readificata est Arelas, quæ nescio quibus ruinis defecerat, & ut apicem semper obtineret dignitatis dilectionis signo nomen suum imposuit ei. His suffragatur Honorii & Theodosii A. A. decretum. Ac planè præter necessitates publicas etiam humanæ ipsi conversationi non parum credimus commoditatis accedere, quod in Constantina Urbe jubemus annis singulis esse concilium. Ergò quis non videt, hallucinari Scaligerum, dum nomen Constantinæ & Constitutionem Honorii & Theodosii ad Constantinum Britannum & Tyrannum revocat. Legebatur etiam in marmore extra portam militarem & in ædibus Templariorum Arelate.*

IMP. CÆS. FL. VAL. CONSTANTINO. P. F. AUG.
RESTITUTORI.

Arelatem verò suam adamasse Constantinum non ex nomine & restauratione murorum tantum convincitur · imò ex filio, cui Arelatensis nomen dedit: cum enim Arelate natus esset, vulgò Constantinus Arelatensis ab Historicis dictus legitur; Postremò Scaliger sub finem cap. 24. Lib. I. Auson. Lect. non pauca de Constantini Tyranni exitu miserabili Olympiodorum tradidisse meminit, quæ tamen nihil ad rem facere putat. At verò si Vir Clarissimus ea, quæ Olympiodorus, celeberrimus ceteroquin Historiæ Honorii Senioris & Theodosii & Honorii junioris Scriptor, de Constantino Tyranno commentatus est, probè considerasset, eademque cum fastis Consularibus Idacii contulisset, nunquam, arbitror, Constantinum Tyrannum Constitutionis superius allegatæ auctorem fecisset. Hunc enim jussu Imperatoris jam. A. 411. occisum fuisse extra omnem disputationis aleam positum est. Quomodo ergò Constitutionem supra dictam, quæ ad A. C. 418. jure merito, Bucherio computante, refertur, sancire potuit Constantinus, Tyrannus jam septem ante annis miserando fato functus? Verùm hæc atque talia obiter monenda duxi in gratiam potissimum eorum, qui antiquitatum Ecclesiasticarum amore ac studio tenentur. Et quanquam Josephus Scaliger suo tempore haud vulgari in Orbe Literato florebat Eruditionis laude, tamen cum in scientiis veritati plus dandum sit, quàm auctoritati, errorem ejus modesto licet sensu, notare volui; imò Reip. Literariæ causa debui, cujus maximè interest errorum scopulos detegi, ne in illos facilè impingat Studiosa juventus. Nec dubium, quin Josephus Scaliger se hominem fuisse meminerit, nihilque humani à se alienum putarit. *Neque enim* (verba sunt Antonii Pagi in Prolegomenis, quæ Dissertationi suæ de Consulibus Cæsareis præfixit) *adj decipiendum nati sumus, valdèque refert, ut magnorum etiam virorum, quorum labores miramur,*

qui-

quibus ve ditescimus, lapsus in manifestam lucem producantur, ne eorum auctoritate lectores permoti, quod fugere debuerant, incautè amplectantur. Sanè in eo quoque Scaliger manifesto reprehenditur à Thoma Reinesio, quod Arelatem Lib. 2. c. 30. p. m. 172. Lect. Auson. dictam fuisse Mamiliariam existimat. Operæ pretium erit subnectere locum ipsum maximè notabilem, quem habet castigatissima Magni Ausonii editio p. 239. cum integris Scaligeri, Mariangeli, Accursii, Freheri, Scriverii, selectis Vineti, Barthii, Acidalii, Gronovii, Grævii aliorumque notis A. 1671. Amst. publicata. Verba auctoris sunt hæc: *Arelatem hodiè Gallia Narbonensis splendidissimum oppidum Rhodano impositum Mamiliariam dictam fuisse, primus, quodsciam, Scaliger observavit, indè sublegerunt Ortelius & Merula & credidere adseveranti, quia lapidis inscripti testimonio niteretur. At hodiè cum ipsum lapidem in Grutero mihi contigisset inspicere, Scaliger quod monstro simile est* σφωρᾶθη μεγαλιαι ἀτυχίους. *Syllabam enim M. A. initialem vocabuli, cujus reliqua obliterata sunt in saxo, cum sequenti integra & significante vocula impertinenter connexuit, undè chimæra illa exivit* MAMILIARIA. *Ecce autem ipsum marmor.* — VIR INL — AUXILIARIS PRÆF — PRÆT. GALLIA — DE ARELATE. MAMILIARIA. PONI. S. — M. P. J. *Cujus sensus, suppleantur lacunæ, uti supplendas esse remur, talis est: XV. Consulatu Theodosii, qui cum A. C. 435. coincidit.* VIR ILLUSTRIS AUXILARIS (*prænomen enim, quod detritum est, divinare nondum potui*) *Præf. Prat. Galliarum* DE ARELATE MARITIMAM *usque* MILIARIA *poni sua pecunia curavit. C. Grachus lata lege Sempronia de viis sternendis, muniendis, reficiendis instituerat, ut lapidibus certa mensura positis notarentur millia passuum & signa spatiorum columellis, quæ singulis milliaribus statuebantur, inciderentur. Ei rei curator viarum, cujus mentio apud Gruterum; tùm quatuor viri viarum curandarum sub Impp. & in Municipiis ædibus creati sunt. Ipsi Imp. Magistratus, & viri illustres viis eversis & corruptis resarciendis, dimetiendis & signandis per Provincias incubuerunt. Idem studium Præf. Prat. Galliarum fuit, commoditatibus Provincialium milliaria ab* ARELATE *usque ad* MARITIMAM, *quæ colonia fuit & Urbis Avaticorum Ptolom. lib. 2. stagno seu fossis Maurianis opera Marii bello cum Cimbris & Teutonibus à Rhodano ductis & Mari Marsalitano seu Ligustico adjacens, distinguere & signare: Cujus operis memoriam iste Lapis Arelatensis conservavit. In versu ultimo nota numeri, quot videlicet passuum millibus iter Arelate Maritimam constiterit, excidit.* Hæc Thomas Reinesius. Ceterum ut eò, undè digressus sum, revertar, Provinciam Romanorum esse quoque feudum fœmininum & hæreditarium ulteriùs demonstrari potest adversus Amelotum de la Houssaye, & quidem propria Regis Galliæ confessione. Etenim si fœminæ in Provincia successionis hæreditariæ non sint capaces, curnam Rex Galliæ ipse Margaritæ Reginæ Angliæ Renati Regis Neapolitani, Ducis Andegavensis, Lotharingiæ & Barri, Comitisque Provinciæ filiæ secundo-genitæ jura,

quæ

quæ obtendebat in Provinciam ad ſe transferenda curavit? Quidam enim ſcriptor Gallicus in Propilæis pactorum Regis Galliæ promittit duo diplomata huc facientia ſe editurum, hiſce titulis: *Don fait au Roy Louis XI. par Marguerite Reine d'Angleterre des Droits qui luy appartenoient aux Duchés d'Anjou, de Lorraine & de Bar, & au Comte de Provence à Bourges le 27. Mars 1475. Seconde Ceſſion & transport au Roy Louis XI. par Marguerite Reine d'Angleterre de tous ces Droits ſucceſſifs aux Duchez d'Anjou, Lorraine & Bar, & Comte de Provence. Fait à Angers. le 19. Octobre 1480.* Quare ſi Margarita, Henrici Angliæ Regis conjux, jus hæreditarium, vel ipſo Rege Galliæ fatente, habuit in Provinciam, quanto magis idem jus Jolanthæ dicti Renati Primogenitæ, Friderici Ducis Lotharingiæ uxori, competiiſſe ſtatuendum eſt? Perſpicuè igitur videmus, Gallos propriis retibus, quæ alias Germanis tendunt, capi poſſe, ex quibus neutiquam ſe explicare noverint. Quin Petrus Saxius in libro ſæpè citato artes, quibus Ludovicus XI. ad acquirendam Provinciæ poſſeſſionem uſus eſt, non diſſimulat, quando ſcribit, ei optatam diu Provinciam ipſamque Urbem Arelatenſem obveniſſe, non ſine Palamedis Forbini, ſacri defuncti Comitis Cubiculi Præfecti, ope, cui faſces meri Imperii commiſerit, in hujus rei gratiam præmiumque, addito Pro-Regis titulo jureque: Eundem Regem Galliæ voluiſſe etiam ut Commiſſoriæ noxæ clientes eximeret, attributo ære collatitio & mulctatitio; bullatas reſervationum tabulas concederet, & quod præcipuum, in ampliſſimo ordine Senatores crearet, deſtitueretque: uno verbo Comes eſſet, idque epigrammate retuliſſe ex incerto auctore Johannem de Gallaup, Clariſſimum apud Aquenſes Regiarum rationum Advocatum.

Inſueta hæc merces, Comitem Regem ipſum creavi,
Regna mihi ut Regi credidit ipſe Comes,
Imò Regna dedit, dum Regia jura remiſit,
Alterno officio conciliatur amor

Palamedes Porrò ille Sub Regulus Cives Arelatenſes in verba Regis jurare fecit, fœderaque inter priores Comites Provinciæ & Arelatenſes icta (quæ aliàs conventiones vocantur) renovavit, atque hujus rei diploma in Archivis Regis Rationalium Aquenſium, & in Chartaceo, cui Titulus Corona fol. 92. legi teſtatur P. Saxius ſub Euſtachio CDII. Archiepiſcopo Arelatenſi. Et ſane ſimul notari meretur in Chartis Arelatenſium publicis, teſte eodem, Reges Galliæ Comitum & Arelates Dominorum elogiis uti. Quod certiſſimo argumento eſt, Carolum IV. Imperatorem Regnum Arelatenſe Gallis non vendidiſſe, ut nonnulli lubricæ fidei ſcriptores commenti ſunt. Enim verò ſi ad Galliam ſpectaret Regnum Arelatenſe, utique Reges Galliæ in Chartis publicis non Dominos Arelates (quemadmodum Petrus Saxius ex Archivo Arelatenſi pluribus oſtendit) ſed Reges Arelatenſes ſe inſcripſiſſent. Hanc autem dignitatem Regiam, utpote Domini Arelates titulo

tulo longè augustiorem, Reges Galliæ sustinuisse nusquam reperi gentium. Undè arguendus venit D. Blondellus, qui in Genealog. Franc. pleniori assertione Regnum Arelatense jure Coronæ Franciciæ & proprietatis possidere Ludovicum XIV. putat, nulla tamen suæ assertionis fundamenta producit. Et quandoquidem propria confessio in ejusmodi controversiis magnam vim habere suevit, mirandum est, ipsummet Blondellum ingenuè agnovisse in Barro Campano Francico pag. 82. Provinciam Romanorum, cujus Caput Arelates est, eodem jure, quo Andegavenses Principes per 100. annos usi fuerint, à Rege Galliæ etiamnum possideri. Sed cum paulò ante ad oculum demonstratum sit ex Pontificio Arelatensi, Reges Galliæ, exemplo priorum Comitum Provinciæ, Dominorum tantùm titulo in chartis publicis uti, firmiter videmur inferre posse, Regnum Arelatense ad Regem Galliæ minimè spectare. Præterea scrupulus adhuc unus meo in animo residet, dum dubitare cogor, an Domus Lotharingica sua in Provinciam jura in Carolum Burbonium transtulerit, uti Amelotus de la Houssaye in notis ad Caroli Andegavensis testamentum, in gratiam Ludovici XI. Regis Galliæ A. 1481. conditum, opinatur. Nam in Arcanis Pacis Westphalicæ A. 1669. Francofurti ad Mœnum editis legere est, Ducem Lotharingiæ Legatis Cæsareis Monasterii de pace cum Gallis ineunda agentibus certos articulos submisisse, in quibus etiam subsequens eminuerit: *Denique salva sint Duci & successoribus jura ac prætensiones in Ducatus Bretagne & Anjou, nec non Comitatus Provinciæ, Forcalquier, Biois & Consly cum appertinentibus atque alia quacunque, ipsis ex hæreditatibus Jolanthæ Andegavensis ejusque Aviæ de France, Antonii Ducis Lotharingiæ & Domus Blesensis &c. competentia.* Ex quo apparet, peculiarem illam Lotharingiæ Ducum in Provinciam Romanorum prætensionem nondum planè exstinctam videri. Id quidem facilè largior, Carolum Vtum Imperatorem, Provincia ductu Caroli Burbonii recuperata, eundem in præmium belli fortè Regem Arelatensem constituere voluisse exemplo aliquot Imperatorum, inprimis Friderici II. qui Guilelmum Vtum principem Auriacum, ex cujus progenie Wilhelmus Henricus, Rex Angliæ, & Fridericus III. potentissimus hodiernus Elector Brandenburgicus, Hæres ejus, descendunt, A. 1214. 13. Jan. Regis Arelatensis titulo cohonestarit. Hujus rei diplomata adservari hodiè in Archivis Provinciæ, auctor est Pisius in Historia Principum Auriacorum. At verò utcunque se res habeat, non facilè mihi persuaderi patiar, Imperatorem jure cessionis Bourbonianæ innixum eo tempore repetivisse Romanorum Provinciam; siquidem Apologia Madritiæ Conventionis clarè docet, Carolum Vtum, tanquam Imperatorem Romano-Germanicum, Provinciam injustè ab Imperii corpore avulsam recuperandi desiderio arsisse. Quæ Apologia cum ex Archivis Hispaniæ deprompta sit, inque paucorum manibus versetur, non possum, quin ipsissima ejus verba apponam, quæ ita habent: *Provinciam Phocensem non antiquum Francorum*

eorum Regum, ut comminiscimini, patrimonium, sed ad Cæsarem IMPERII JURE spectantem aggressi sumus. Ex quibus omnibus luce meridiana clarius patet, magnam vim diplomatum non amplius in Archivis quæri debere, sed ex libris editis hinc inde ad jura Regum ac Principum discutienda colligi posse. Quinimò magnoperè dolendum est, quod acta publica non impensiori cura olim habuerint Gentes Europææ. Hinc multa in Archivis Regum ac Principum Europæ etiamnum desiderari, justæ gravesque sunt Doctorum Virorum pariter atque Aulicorum querelæ. Ita Auctor Præfationis Operi Puteani paulò post allegando præfixæ Gallorum in custodiendis Actis publicis incuriam nimiopere conqueritur. Nec alienum ab instituto meo fore arbitror, si ex Auctore isto non ubivis obvio, quem Vir quidam Per-Illustris ex splendidissima familia & vetustissima nobilitate oriundus, Mœcenas Literatorum maximus, mihi ante aliquot annos in Holsatia utendum dedit, nonnulla excerpta ob oculos ponam. Primo describit Auctor Archiva Galliæ, qualia fuere, Rege Philippo Augusto, dicitque, quondam hunc ibi invaluisse morem, ut Reges ad bellum vel aliò profecturi Archiva secum veherent. Hinc Philippum Augustum, à Rege Galliæ angustiis aliquando clausum, omnes ferè suas perdidisse chartas ac diplomata. Posteà Gualterus junior irreparabilis ferè hujus jacturæ curam in se suscipere jussus, aliquot Regis Regnique documenta studiosè conquisivit, & ne priori fato perirent, locum Parisiis delegit ad custodiendas superstites è naufragio tabulas idoneum. Qui locus Thesaurus Chartarum (Tresor des Chartes) dicitur, in quo tamen nulla amplius diplomata ante Regnum Ludovici junioris reperire sit. Huic Thesauro chartarum Custos, Thesaurarius Chartarum dictus, præpositus erat, cujus officium in eo consistebat, ut Tabulas publicas hinc inde collectas suo quasque loco reponeret, accuratumque indicem conficeret. Seculo XVI. curam hanc gessit Christophorus Thuanus, & post illum Johannes Thuanus filius ejus eodem munere functus est. Qua tempestate Johanni Tilio, Actuario, (qui alias Collectionem Regum Galliæ unà cum Diplomatibus quibusdam edidit Paris. A. 1607. in 4.) ad Thesaurum chartarum patebat aditus, ut inde, quando opus, nonnulla depromeret. Verùm id adeò præpostero ordine fecit, ut diplomata, quæ in usum suum decerpserat, in suum rursus locum non reconderet, multaque eorum, quæ domum secum asportaverat, postea desiderarentur. Hoc malum magis magisque auctum censetur, B. Brissonio nimis liberali Tabulario Regio utendi facta copia. Auctoritas enim, qua plurimum valebat, fecit, ut abuteretur aditu tàm facili, multasque memorias f. commentarios indè surriperet. Confusio hæc duravit ad tempora usque Matthæi Molæi, Procuratoris Generalis, qui præcipuè in eam curam incubuit, ut diligentius solito chartæ digererentur, indicesque accurati fierent, datis ei à Rege adjutoribus Petro Puteano & Theodoro Gothofredo, quorum illi clavis Thesauri servanda tradita

dita

dita fuit. Præterea magna pars forulorum capsarumque putredinem contraxerat, pluvia ubique penetrante. Igitur primum omnium placuit, diplomata corrupta & semi-putrida à se invicem separare, ac integra in meliorem ordinem redigere. Foruli quoque & capsæ refectæ fuerunt, agglutinatis à P. Puteano schedulis. Certè hujus Viri mirificam in colligendis actis publicis industriam insigni mactat elogio Rigaltius in Vita ejus, quæ extat in Vitis selectorum aliquot virorum Londini A. 1681. 4. curante Batesio, editis, Verba Auctoris hæc sunt: *Puteanus apud ipsum Peirescium & Antonium Lomenium Villoclarium arctissimo secum invicem amicitiæ nexu conjunctos fecit, ut enixè conspirarent, qua pollebant, gratia, requirendis undique arcanæ memoriæ chartis, curiosa rerum nostrarum externarumque studia, valdè juvantibus. Habentur illic Principum & Legatorum vicissimque ad Principes & legatos literæ, instructiones, Mandata & hujusmodi alia innumera: Quibus adornandis vestigandisque mira fuit Lomenii Peiresciique sagacitas, magna felicitas sive auctoritas obtinendis, maxima verò Puteani sedulitas & industria singulis ordine ac tempore distinguendis & componendis. Exinde autem vidimus instauratam Bibliothecam voluminum amplius quadringentorum, quæ Lomenius noster sumptu liberali multo labore transcripta magnificoque opere compacta suis ædibus officiosissimè habuit ad varios usus amicorum. Eo decedente, ex ærario Regio librarum millibus quadraginta persolutis, Regiam planè suppellectilem Luparanis armariis custodiri placuit, donec accederet Bibliotheca omnium Bibliothecarum copiosissima, undè est tandem in Regiarum chartarum thesaurum comportata. Hoc etiam verò Puteanum per multis beatiorem fuisse existimo, quod serò se permisit Typographis, quorum opera præfestinata pœnitentiam nonnullis induxit & conservavit ridenda senibus cunabula. Legatis ad pacem publicam missis adjungi consilio noluit, quod poterat etiam à modestissimis ambitiose expeti, oblatum sibi repetitis Magnatum obtestationibus munus defugit, ipsisque etiam Legatis amicè atque enixè sibi hoc ab ipso officio postulantibus restitit pertinaciter, atque in Gothofredum suum transmisit. Annuit tamen & fideliter præstitit, ut super occurrentibus negotiorum quæstionibus consultus ex animi sui sententia responderet: instrumenta, testimonia, exempla subministraret. &c.* Præterea viri supra dicti locupletissimos indices paraſſe dicuntur, exacta temporis, nominum, Personarum, aliarumque rerum & clausularum maximè notabilium vel ad jura Regis vel ad Historiam pertinentium habita ratione, subjunctis sæpenumero ad intelligenda eò facilius diplomata Tabulis Genealogicis. A. 1622. Petrus Puteanus jussu Regis missus est Trecas, ubi morte decesserat Franciscus Pithæus, in cujus Bibliotheca acta quædam publica latebant, quæ juribus Regis Galliæ lucem accensura videbantur. Anno 1625. delegati sunt à Rege tres viri, Lebrettus, Johannes Delonius Lorma & Petrus Puteanus, ut jura Regni Galliæ in ditiones circa Mosam & Mosellam investigarent. Occupata haud ita multò post Lotharingia, Gothofredus missus est Nancejum, intro-

 spicien-

ſpiciendis diplomatibus ac chartis in archivo Ducis Lotharingiæ latitantibus. Qui Lutetiam Pariſiorum reverſus ſecum aſportavit ſex arcas diplomatibus authenticis Lotharingiæ ac Barri-Ducatus, nec non civitates Metim, Tullum & Virodunum pertingentibus pleniſſimas. Iſtiusmodi diplomatum indices Gothofredus tradiderat Cardinali Richelio, Cancellario Regis, & Molæo Procuratori Generali aliisque. Sed neſcitur, ubinam ſuprà memoratæ arcæ poſtmodum translatæ fuerint. Quare Auctor Præfationis paulò ante citatæ vehementer accuſat negligentiam Miniſtrorum & Archivariorum Regis Galliæ, quod documenta publica non majori ſolicitudine aſſervanda præceperint. Equidem remedium huic malo A. 1628. 23. Decembr. Decreto Marillaci, Cuſtodis ſigillorum Regii, quæſitum fuit. Verum Gallos ſemper ad ingenium redire queritur idem ille, veriſſimaque eſſe pronunciat, quæ habet Budæus in notis ad Pandectas. *Nunc omnia*, inquit, *in tenebris latent incuria temporum in patriaque Galli peregrinari videntur, ſoli probè hominum rerum ſuarum ignari. Itaque inſtrumentum Regni nullum, ne publicum quidem habemus, quod quidem certè magnopere memorandum ſit. Sed hic eſt perpetuus hujus Regni genius, rerum geſtarum monumenta ut nihil ad Rempublicam pertinere videantur.* Ejusdem ferè negligentiæ culpam Hiſpani incurriſſe videntur. Hinc Cardinalis Ximenius huic malo remedium propoſiturus publico Edicto promulgandum duxit, ut Tabulæ omnes publicæ quibuscunque poſſeſſoribus extorquerentur, ſivè in ſupremo Senatu judicum, ſive apud exteros Legatorum munia obirent. Diplomata autem illa in Archivis quàm curatiſſimè condi juſſit, ut quoties uſus poſceret, inde depromi poſſent. vid. Gomezius in vita Cardinalis Ximenii. Bernhardus quoque Compoſtellanæ Eccleſiæ Chartophylax, vulgò Theſaurarius, librum congeſſiſſe dicitur, complectentem ſummorum Pontificum & antiquorum Hiſpaniæ Regum diplomata. C. C. Sandius in notis & animadverſionibus, quas ſcripſit ad Voſſium de Hiſtoricis Latinis, promiſit in auctario, quod molitus eſt, plures, qui ſimili ſtudio congerendi antiqua diplomata incubuerunt. Sed non credo, eum fidem ſuam liberaſſe. A. 1513. juſſu & auctoritate Ferdinandi Regis, cognomento Catholici, diplomata ſparſim deliteſcentia in unum volumen, quod Caput Brevium vocitatur, coëgit Lucas Barberius, Siculus, cujus mentionem facit Thomas Fazellus, qui extat apud rerum Sicularum ſcriptores. Et quoniam iſti volumini Diploma Urbani II. Pontificis, quo Rogerium, Comitem Siciliæ, Caput Eccleſiæ Siculæ declaratum fuiſſe contendunt Hiſpani, Barberius inſeruerat, adverſus eum acriter diſputat Baronius in Annalibus ſuis Eccleſiaſticis ad A. 1097. Sed hunc viciſſim refutavit peculiari opere Beltren de Guevarra. Equidem A. 1571. Pontifex Alexandrinum Cardinalem ſororis filium in Hiſpaniam miſit rogatum, ut Jurisdictio Eccleſiaſtica Pontificis introduceretur, & in Sicilia ac Regno Neapolitano omnia ad præſcriptum Concilii Tridentini peragerentur. At enim verò Legatum Pontificis

tificis dimisit Rex Hispaniæ Philippus II. suspenso hocce responso: *Jura Majorum suorum, quæ in illis Regnis ac ditionibus fuerunt, uti ea acceperit: ita per suos Magistratus hactenus servasse. Ceterum ad eos scripturum, & si quæ sint, quæ juxta Pontificis desiderium corrigi possent ac debeant pro ea, qua ipsum colat observantia, sedulo se facturum.* vid. Thuanus lib. L. Hist. p. 749. Magna quoque damna sensisse Archivum Regni Daniæ turbidis maximè Christierni II. temporibus exponit Huitfeldius Cancellarius in Chronico Daniæ. Quod ad Germanos attinet, eos olim Archivis caruisse tam certum est, quam quod certissimum. Quippe Tacitus libello de situ, moribus & populis Germaniæ cap. 2. tradit, Germanos Heroica Majorum suorum facta Carminibus antiquis celebrasse, idque unum apud illos memoriæ & Annalium genus fuisse. Sed enim cum seculo V. inter Germanorum gentes Franci potentia eminerent, Galliamque occupassent, eos exemplo Romanorum acta publica diligenter custodivisse dubitari nequit. Ævo Carolingico in Civitatibus, in quibus Concilia habebantur, & in palatio Imperatoris Tabularia publica fuisse reperio. Ita enim Annales Fuldenses ad A. 815. qui extant T. I. Freher. rerum Germanicarum: *Concilia quinque super statu Ecclesiarum corrigendo ab Episcopis celebrari jussit, quorum unum Moguntiaci, alterum Remis, tertium Turonis, quartum Cabillone, quintum Arelate congregatum est. Quorum gesta qui nosse voluerit, in prædictis quinque Civitatibus invenire poterit.* Multò disertius id confirmant Annales rerum gestarum à Ludovico ad A. 813. qui extant T. I. veterum Scriptorum è Bibliotheca Reuberi editorum: *Concilia quoque jussu ejus super Statu Ecclesiarum colligendo per totam Galliam ab Episcopis celebrata sunt. Quorum unum Moguntiaci, alterum Remis, tertium Turonis, quartum Cabilloni, quintum Arelate congregatum est: & constitutionum, quæ in singulis facta sunt, collatio coram Imperatore in illo conventu habita. Quas qui nosse voluerit in supradictis Civitatibus invenire poterit: Quanquam & in Archivo Palatii exemplaria earum habeantur.* Familia Carolingi ea in Germania cum Ludovico Arnolfi filio extincta, Regnoque ac Imperio ad diversas familias translato, nullum est dubium, quin Diplomata multa ob vagas Regum ac Imperatorum Germ. sedes, bellique motus perierint. Proin mirandum non est, Decreta Concilii Moguntiaci A. 852. jussu Ludovici Germanici habiti, quamvis anxiè quæsita, nullibi hactenus reperiri potuisse; cum tamen ea tempestate duo exempla, ut supra demonstravimus, in Archivis solicitè conderentur. Quantò minùs admirari subit jacturam Diplomatum ad fines Imperii pertinentium, quæ in Archivo Palatii servabantur? Hunc Archivi Imperii defectum, è vicinia ut supplerem, magnopere allaboravi, donec fortè inciderem in Auctorem Pontificii Arelatensis sæpius à me laudatum, sed publica auctoritate fisco addictum in Gallia. Is veram causam scriptionis in præfatione maximè dissimulasse videtur. Scribit enim Severtium inter Canonicos Lugdunenses Theologum, virum diffusæ lectio-

 nis

nis, insignis probitatis, omnigenæque doctrinæ Galliarum Episcopos describentem à se petiisse Archiepiscoporum Arelatensium Catalogum: Se quidem desiderio ejus satisfecisse, & aliquo Historiæ & annorum calculo designatos transmisisse. Illum autem nimium suis conjecturis indulgentem seriem turbasse Archiepiscoporum, non sine veritatis Historiæ dispendio; adducta sub Patroclo Archiepiscopo causa, quod scil. diplomata Pontificia non subjecisset. Id circò se provocatum, pergito, peris nondum satis maturi editionem accelerasse, Democarem, Savaronem, Nostradamum, Chenutium, Robertum & Severtium omnium postremum Præsulum Arelatensium nomina vulgasse; Democarem quidem admodum imperfectè, Nostradamum aliud agentem quorundam tantum nomina edidisse. Chenutium sequi Savaronem, qui quidem perantiquam membranam Archivi Arelatensis legerit; Robertum tamen forte tutius: Omnes verò nomina innovasse, textuque corrupto incognitos fecisse Præsules, probè anteà notos. Ideo Nomenclaturam & Historiam Primatum Arelatensium, typis se commisisse, utque rerum gestarum narrationi majorem circumponeret auctoritatem, ipsissima Diplomata Pontificia, Regiaque in lucem protrahere voluisse. Verum enim verò Canonicum istum Arelatensem hæc atque talia obtentui solum sumpsisse, ex lectione totius operis facilè apparebit. Nam Jura Ecclesiæ Arelatensis & primatum ejus, inprimis adversus Scaligerum, qui illum in lectionibus suis Ausonianis impugnare aggressus fuerat, quàm acerrimè defendit: Quod cum facit, multa egregia Diplomata Regum Arelatensium, ac Imperatorum Romano-Germanicorum ex Archivi Arelatensis penetralibus eruit, passim provocando ad Archivum Ecclesiæ & Urbis Arelatensis, Thesaurum Montis Majoris & Archivium Virginum Cæsarii Arelatensis &c. Proindè operæ pretium facturus mihi videor, si Diplomata, quibus jus Imperii in Regnum Arelatense luce meridiana clarius ostendi potest, ex libro tàm raro in publicam curiosi orbis scenam producam, Archivo Imperii maximè inservitura. Urserit forsan quispiam, prætensiones esse quasi fomites belli, ac facilè fieri posse, ut indè novum in Europa incendium excitaretur. Verùm minimè videtur verendum summos Principes, ob librum privata tantum auctoritate & exercendi ingenii ac industriæ causa conscriptum, ad arma statim prolapsuros: Nec præsens Germaniæ facies permittit, ut Romani fines Imperii longissimè proferat; quippe quod magnitudinem suam justitia tuetur, sine cupiditate, nec ullum bellum, ob tot pennas Aquilæ injustè subtractas, facilè decernit, nisi denuò lacessatur. Scripserat A. 1654. paulò post pacem Monasteriensem librum suum de Finibus Imperii Hermannus Conringius, in quo jura Germaniæ doctissimè tutatus est; nec tamen ideò publicum statim bellum ortum esse legimus. Sic Seldenus in libro suo, jussu licet Regis Angliæ composito, quem Mare Clausum inscripserat, multa docuit S. R. Imperii Regum Daniæ & Galliæ, Belgii fœderati, alio-

rum-

rumque vicinorum rationibus planè adversa; nemo tamen eorum ad istiusmodi extrema descendit. Christianus IV. Rex Daniæ conquestus quidem est de hoc scripto in literis ad Regem Angliæ datis, quod Seldenus justo latiùs jura Angliæ Maritima extendisset, ac Maris Septentrionalis Regno Norvegiæ competentis limites turbasset. Sed præter querelas nihil hostile à Danis tentatum reperio. Et quid opus huic rei in clarissima luce positæ diutius immorari, cum ipsi Reges ac Principes tot libris fecialibus, vulgò Manifestis, hoc seculo (vetera non scrutamur) editis satis declaraverint, quam necessaria sit in Statu Civili Prætensionum Doctrina. De quarum præstantia, jucunditate ac necessitate, si pro dignitate agere vellem, non exigui res voluminis foret. M. Z. Boxhornius, Vir, si quis alius, eruditissimus, mirificè commendat hocce studiorum genus Orat. in obitum Mylii habita, cujus verba notatu dignissima hic subjungi merentur. *Quid omnis*, ait, *illa Juris Romani scientia, nisi alia etiam præmittatur, aut accedat. Quid jus illud privatum, nisi ad illud publici quoque Majestatem conferamus? Quid Titij & Sempronii Controversias de fundo, de adeunda hæreditate, de finibus aliisque ejuscemodi minoribus rebus ex æquo dirimere; & interim quomodo finiendæ gentium lites, aut Imperii decora conservanda ac Majestatis, denique, quomodo tenenda omnis Respublica sit, ignorare? Quid tandem, quæso, fuerit Urbanorum & rusticorm prædiorum, de quibus juris vestri loquuntur auctores, ad amussim didicisse servitutes, si ad curam Imperii aliquando vocati impares rebus nec animo complexi sitis, illa tam utilia, quam necessaria præcepta, quibus inter tot dissidentes Europæi Orbis, inque tanta potentissimorum Principum aliorum rebus insidiantium ambitione & accepta à majoribus libertas integra conservari, & imminens aut imposita jam servitus depelli possit & averti? Quid denique scientia ac usu illustrius existimatis in causa stillicidii tueri desideria hominis privati, an verò repetitis antiquorum sive monitis sive exemplis in tot jam bellorum, præsertim civilium causas recto judicio posse inspicere, iisque excussis, ac sublatis sistere magnitudine optimi consilii profluvium sanguinis humani?* Ceterùm materia Prætensionum etsi utilitatem in vita Civili afferat insignem; mirari tamen subit, neminem hactenus extitisse, qui earum Syntagma justo Volumine includendum sibi sumeret. Jus publicum quidem Imperii Romano Germanici speciale s. internum à Limnæo & aliis tractatum est satis copiosè. Verùm Jus Publicum Universale, quo Controversiæ Imperatoris & Imperii Regum ac Principum Europæ expenduntur penitus ferè in Academiis, ob summam difficultatem, neglectum hactenus jacuisse, non immeritò dolet Orbis Literatus. Nam Scriptores, qui Prætensiones generatim complecti voluerunt, sunt admodum pauci, parumque accurati. Id quod inter desiderata rei Literariæ cum Bosio & Wagenseilio, Viris longè clarissimis, referendum esse censeo. Id circò ante novem circiter annos cum apud illustrissimum D. Comitem de Wedel Ephori munia obirem, argumentum istud adeò dignum mi-

hi

hi visum est, ubi tenues ingenii mei vires periclitarer, industriamque ponerem haud vulgarem. Equidem scripsit Sprengerus, Consiliarius quondam Palatinus, de Prætensionibus illustribus. Verùm sex plagulis, quibus minutulus liber ejus constat, tàm vastum hujus scientiæ fundum exhausisse non videtur. Præterea tractat Controversias publicas ex jure Civili Romanorum, cum illas potius ad juris naturæ & Gentium ductum librare debuisset. Nam si quis hodie damna à vicino Rege illata actione Legis Aquiliæ resarciri meditaretur, æquè irrisui aulicis foret, atque magni ille nominis Jure-consultus, jura sui Principis vanissimo hocce nisu tuiturus. Præposteram istiusmodi de Juribus Regum ac Principum commentandi ac cognoscendi rationem non modicè perstringit Cæsarinus Fürstenerius in libro suo, qui de suprematu Principum Germaniæ inscribitur, Cap. IX. p. m. 37. & quidem his verbis: *In explicando suprematu difficilem me provinciam suscepisse fateor, & quod quis miretur, in re tàm vulgata propè intactam: Cujus rei ratio est, quod illi qui ad scribendum plerumque animum appellunt, miserabili ingeniorum morbo, nonnisi vetera crepant, quorum nostris temporibus vix apparent vestigia, recentium incuriosi: de quibusdam Juris peritis vulgaribus hoc non miror; illis enim omnis sapientia in uno Romani juris Corpore conclusa videtur; experientia autem rerum humanarum, si quam habent, forensis auditorii cancellos non egreditur: Unde nonnunquam de publico & Gentium jure misera sunt eorum judicia. Hos ergò Cæsarem pro Domino Mundi; Principes nostros pro Præsidibus Provinciarum, licet perpetuis & hæreditariis, habere mirum non est: neque ab his aliquid magnopere exspectes, illustrando publico jure, quod nunc viget. Sed illud semper miratus sum, illustres dignitate & rebus gestis & eruditione viros, cum ad scribendum accessere, maluisse eruditionis suæ documenta dare, quam experientiæ atque judicii. Nam quæ paululum à Romanis Græcisque formulis abeunt, ea vix nominare audent; videas documenta & præcepta tradi non alia quam quæ alicujus Poetæ aut Oratoris auctoritate firmari possint, & exempla adhiberi ex sola vetere historia acquisita, quæ res facit, ut libri ejusmodi à viris pragmaticis (quicunque nondùm juvenes hoc velut gustu antiquitatis imbuti sunt) velut inutiles, aut certè steriles spernantur.* Alias reperire est Auctores quosdam, qui de tàm nobili argumento lingua Gallica commentati sunt. Verùm nec hi animo curioso veritatisque amanti satisfaciunt, quippe qui se mutuò exscribere solent, & pudendis ac spongia dignis scatent erroribus historicis. Quod attinet ad scriptores, qui per partes argumentum hoc tractarunt, certè eorum penuria non usque adeò laboramus, quamvis multum reliquerint alienæ accuratiorique investigationi. Inter Gallicorum jurium propugnatores antesignanus habetur Petrus Puteanus, Regis Galliæ Consiliarius ac Bibliothecarius, insignis probitatis, raræ Doctrinæ, excellentisque ingenii Vir. Is omnia Regni scrinia excutere & evolvere funditus à Rege suo jussus, tandem conscripsit magnum volumen, cui titulus: *Le Traité des Droits du Roy tres-*

tres-chretien sur plusieurs Etats & Seigneuries possedeés, par divers Princes voisins. 1655. f. à Paris. Operæ pretium erit argumentum totius Operis summatim hoc loco recensere. Primo agit Autor de Prætensione Regis Galliæ in Siciliam & Regnum Neapolitanum. pag. 1, II. De Prætensione Regis Hispaniæ in Siciliam pag. 4. III. De Prætensione peculiari Regis Galliæ in Regnum Neapolitanum p. 5. IV. De Refutatione argumentorum Hispanicorum p. 10. & 14. V. De Prætensione Regis Galliæ in Rempublicam Genuensem p. 17. VI. Exhibet examen Prætensionis Imperatoris in Rempublicam Genuensem p. 24. VII. Agit de Controversiis inter Regem Galliæ & Ducem Sabaudiæ natis p. 29. VIII. De Juribus Regis Galliæ in Pacificatione Cameracensi, Turinensi, Vervinienfi, & Lugdunensi reservatis pag. 31. IX. De Prætensione Regis Galliæ in Baronatum Fossiniacensem & alias arces Genevenses, quæ sunt feuda Delphinatus p. 32. X. De Prætensione Regis Galliæ in Comitatum Niceum & Villam Francam &c. p. 34. XI. Sequuntur Excerpta Memoriarum Tilleti s. Tilii ad Henricum II. ad evincendam Regis Galliæ Prætensionem in Provinciam, Niceam, Sabaudiam, Pedemontium, Bressiam &c. p. 66. XII. De Prætensione Regis Galliæ in Comitatum Lucensem agit auctor p. 69. XIII. De Prætensione Regis Galliæ in Ducatum Mediolanensem & Comitatum Astensem p. 77. & seq. XIV. De Prætensione Regis Galliæ in Regnum Arragoniæ p. 95. XV. De Prætensione Regis Galliæ in Regnum Castiliæ p. 107. XVI. De Prætensione Regis Galliæ in Regnum Navarræ. p. 111. XVII. Proponitur Responsio ad primum argumentum Hispanorum, quod excommunicatione Pontificis nititur p. 117. XVIII. Responsio ad secundum argumentum Blancæ cessione nixum. p. 119. XIX. Responsio ad ultimum argumentum, quod ex pacto inter Reges Arragoniæ inito arcessunt p. 123. XX. Refutatio Prætensionis Regis Angliæ in Galliam p. 125. XXI. De Prætensione Regis Galliæ in Angliam p. 145. XXII. Agit de particulari Regis Angliæ Prætensione in Galliam. p. 140. De Prætensione Regis Galliæ in Comitatum Flandriæ p. 149. XXIII. Enarrantur objectiones Hispanorum contra Gallos Dominium directum Flandriæ sibi vindicantes. XXIV. Argumenta Gallorum ad demonstrandam Pacificat. Madritens. Cameracens. & Crespiacens. injustitiam XXV. De Prætensione Regis Galliæ in Comitatum Artesiæ agitur. p. 175. in Insulas Flandricas, Duacum & Orchias p. 183. in Tornacum, Santamandum & Mortoniam p. 189. in Comitatus Bononiens. & S. Pauli p. 193. XXVI. Examen Articulorum Pacificat. Madritensis, Cameracensis & Crespiacensis Comitatum Bononiens. & S. Pauli concernentium exhibetur p. 207. XXVIII. Agit Auctor de Prætensione Regis Galliæ in Regnum Burgundiæ, cujus appendices fuerunt Lugdunum, Delphinatus, Provincia, Bressia &c. p. 211. XXIX. De Amplitudine Regni Burgundiæ & quomodo Imperator illud sui juris fecerit. ib. De prætensione Regis Galliæ in Regnum Burgundiæ p. 212. & seq. XXX. Disquirit, An sit præscriptioni locus

 inter

inter summæ potestatis Principes p. 218. XXXI. De Prætensione Regis Galliæ in Provinciam agere pergit Auct. p. 225. & seq. XXXII. De Prætensione Imperatoris Caroli Vti in Provinciam p. 235. XXXIII. De Prætensione Regis Galliæ in Avenionem, Comitatum Venusinum & Principatum Auriacensem p. 251. XXXIV. De Prætensione Regis Galliæ in Britanniam Gallicam. p. 271. XXXV. Exhibetur Examen & refutatio Prætensionis contra Regem Galliæ ob Isabellam Principem Hispaniæ à Duce Lotharingiæ motæ. Ut & Responsio ad Prætensionem Ducis Lotharingiæ in Ducatum Andegavensem p. 285. XXXVI. Differit Auctor de Ducatu Burgundiæ p. 287. atque in medium profert Argumenta Hispanorum, quibus eundem Ducatum sibi vindicare sustinent, subnexa Responsione ad argumenta Hispanorum p. 292. XXXVII. De Comitatu Antissiodorensi Galliæ unito agit Auctor. p. 305. XXXVIII. De Prætensione Regis Hispaniæ in eundem Comitatum p. 306. XXXIX. De Comitatu Matisconensi p. 310. De Dominio Barro Sequanensi p. 311. XL. De Comitatu Auxoniensi XLI. De Comitatu Guisæ p. 317. XLII. De Moliminibus Ducis Lotharingiæ in Domania Regis Galliæ ac feudum Barrense differit p. 332. XLIII. De Ducatu Burgundiæ ad Regem Galliæ pertinente. XLIV. Exhibentur Memoriæ continentes Regalia ac Prætensiones Regis Galliæ in Ducatum Barrensem. XLV. Argumenta, quibus Ministri Regis Galliæ elidere possint Imperatoris Prætensionis in Metim, Tullum ac Virodunum p. 343. XLVI. Quod Pignerolum non pertineat ad Imperium, probare nititur. p. 346. Denique agit Auctor Nobilissimus de Prætensione Regis Galliæ in Metim, Tullum & Virodunum contra Ducem Lotharingiæ. Hoc opus magna diligentia à Petro Puteano compositum etsi laude sua non defraudandum videtur, præsertim cum multa contineat, quæ Germania in usum suum convertere possit: plurima tamen narrat falsò propriora Auctor, cetera Doctissimus, Imperii juribus nocitura, nisi solidè confutaretur. Temperare mihi nequeo, quin unicum lapsum tanti Viri hic detegam, de ceteris suo loco uberius dicturus. Etenim p. 25. ubi disquirit de Prætensione Imperatoris in Genuam, commemorat, quomodo A. 1575. litibus, inter Nobiles ac Cives Genuenses super ratione Legum reformandarum exortis, Rex Hispaniæ ac Pontifex unà cum Cæsare sese immiscuerint, easdemque composuerint. Indè infert, Imperatorem, si summum Imperium Civile in Rempublicam Genuensem habuisset, nunquam in Consortium arbitrii honorarii Pontificem ac Regem Hispaniæ assumpturum fuisse; & ideò ab eo tempore nihil amplius Romano Imperio in Genuam juris superesse opinatur. Verum vehementer errat. Namque Thuanus, Vir magni per Universam Europam nominis, longè aliter rem istam exposuit Lib. LXI. p. 119. Editi Aurelian: *Nobiles*, inquit, *se ad res propriis auspiciis gerendas comparabant, cum venére a Cæsare Oratores his de rebus ex fama certiore facto, non etiam à Republica per oratores suos, ut par erat, edocto, Petrus Fannus Co-*

stocla-

ſteclarus, Epiſcopus Aquenſis & Vitus Dorinbergus ipſius apud Venetos Orator, quibus Senatus mox datus eſt. Ii gravi oratione habita ſe à Cæſare miſſos ajunt, cum is fando de eorum motibus accepiſſet, ad eosque componendos Pontificis & Philippi Oratores interveniſſe, & ejus rei omnis arbitrium in ipſum tanquam ſupremum inter Chriſtianos Principes Magiſtratum conferri petunt. Id ſuo juri Cæſarem à Senatu petere, quippe cum Reſpublica Genuenſis IMPERIO SUBSIT, *eamque ob cauſam ſe delegaſſe, qui de Cauſa cognoſcant & æquo jure diſſidentium controverſias decidant. Ad hæc Princeps Senatus, quod cum Pontificis & Philippi Legatis egerint, ſe excuſare. Id enim factum, quod illi veniſſent, nec ullus Cæſaris nomine intereſſet. Ceterum ſcire, quia Imperio, quid Sereniſſimæ Auſtriacæ familiæ debeant, neque commiſſuram unquam Rempublicam, ut* CÆSAR *hac in re officium ſuum merito deſiderare poſſit. Interim gratias agere, quod ſe ſollicitum de rebus ſuis oſtendat. Hæc ita* PALAM *acta, Deinde dimiſſis Legatis murmur repentè exortum, quod non illi tanquàm oratores, ſed tanquam judices à Cæſare delegati veniſſent, qui de Republica tanquam Imperii beneficiaria & Cæſaris Clientela ſubjecta ſtatuerent. ib. A. 1575. Induciæ in quindecim dies pacta ſub finem Septembris exituræ. Hæ dein, SCti Decreto confirmatæ, in quo cum Philippi tanquàm præcipui Reip. deſenſoris mentio facta eſſet, initio Legati Cæſarei ſubſcribere recuſabant. Verùm id interpretatione mollitum*, ità UT NULLUM EA RE IMPERIO PRÆJUDICIUM FACTUM INTELLIGERETUR. Vid. Thuanus c. l. p. 125. Proin miror, Petrum Puteanum locum iſtum Thuani, quo viro alioquin familiariter uſus eſt, non legiſſe, atque adeò à vero abluſiſſe. Etenim ex ſuperioribus ſatis liquet, quod Imperatoris Legati non tanquam arbitri ſimpliciter ſic dicti, ſed & tanquam judices ſimul comparuerint, de Controverſiis Reipublicæ Genuenſis, veluti IMPERII beneficiariæ & Cæſaris clientelæ ſubjectæ, conſtituturi. Nec Senatus Genuenſis contradixit, ſed potiùs JUS IMPERII palam agnovit. Notabilis ſanè fuit illa clauſula primo pacto A. 1396. inter Regem Galliæ & Rempublicam Genuenſem inito inſerta, quæ, Petro Puteano quidem ipſo comprobatore ac teſte, ita habet: SALVIS JURIBUS ET HONORIBUS, QUÆ ET QUOS HABET ROMANUM IMPERIUM IN URBEM GENUENSEM. Quin ſi vel maximè Legati Cæſarei ſupremi juris, quod Imperatoribus Germ. in Genuam competit, ſtatim in limine iſtius arbitrii planè non meminiſſent; nihilominus Imperii Romani Jura fixa immotaque manſiſſent, quandoquidem Imperatores illa ſine Conſenſu ſtatuum Imperii alienare prohibentur. Ante P. Puteanum ſcripſerat de Prætenſionibus Regis Galliæ Jacobus Caſſanus, de quo ſupra mentionem fecimus. Verùm hunc non ſolum Zipæus, Belga, ſed etiam Gottlieb von Hagen, Conſiliarius & Legatus Chriſtiani IV. Daniæ Regis refutarunt. David Blondellus ipſe, natione Gallus, non dubitavit Caſſanum caſtigare in Opere ſuo Genealogico, qui quanquam non niſi Genealogica inibi tractaſſe viſus eſt; ſæpius tamen ſe

 quo-

quoque demittit ad Prætenſiones Regis Galliæ, cujus juſſu, ſuadente maxime Seguierio, Regni Cancellario, calamum in Chifletium ſtrinxiſſe dicitur. Ceteroqui Blondellus Vir fuit immenſæ lectionis ſolidæque doctrinæ, niſi quod affectibus ſe nimium abripi paſſus eſt. Hinc jura Imperii inanibus ratiunculis & mordaci ſcriptionis genere paſſim impugnat, uti id ad oculum demonſtravi in Prodromo meo, & in poſterum fuſius in progreſſu meditati Operis oſtendetur. Auctor Bibliothecæ Gallo Suecicæ, quæ fervente Pacis Weſtphalicæ negotio, prodiit in lucem, ſpem fecerat, futurum, ut Volumen X. complecteretur *vetera Regum Galliæ aut clientum jura non jura in Regna quædam Italiæ, Belgii Principatus, nec non in ipſam Senenſem ditionem jam dudum ſepulta, aut pactis publicis obliterata, eruta ex S. S. antiquitatis*, ut vocat, *tabulis, ſitu ac vetuſtate corruptis, productis ex latebris Scrinii Regii & Sabaudiæ, Mantuanæ, Lucemburgenſis, Tremolliæ aliarumque familiarum Chartophylaciis.* Caput illud lepidiſſimum maria & montes quidem pollicetur, ſed nihil poſteà præſtitit, dictaque ejus ludicra nudant tantum conſilia cupiditatesque Gallorum. Id quod confirmant verba, quibus concludit libellum: *Via Irenica vel potius Ironica; i. e. media pacis generalis conciliandæ ex actis rerum à Gallis Suecisque in pacis Colloquio geſtarum collecta.* Prætenſiones Hiſpanicas doctè & maſculè tutatus eſt Joannes Jacobus Chiffletius. Antonium Dominicum & Tenneurium habuit adverſarios; ſed iis aquam hæſiſſe, ſatis conſtat. Blondellus autem, fateor, plurimum ei faceſſivit negotii, cujus ſcriptis Apologeticis reſpondiſſet, niſi fata optimos tanti viri conatus interrupiſſent. Johannes Alphonſus Calderonus compoſuit librum de juribus Hiſpaniæ, cui titulum fecit: *El Imperio de la Monarquia d'Eſpagna.* Quod opus repertu apprimè rarum nunquam vidi. Alphonſus Vaſquez de Miranda conſcripſit quoque opus mandato Philippi Regis Hiſpaniæ, *de juribus ad omnia, quæ ſubdita eſſent ei Regna cum eorundem Regnorum Hiſtoria*, cujus partem jam quidem inchoaverat, teſte Nicolao Antonio in Bibliotheca Hiſpanica, ſed fata conatum hunc anteverterunt. Johannes Dauſſayus, vulgò D'Auſſay Maximiliano & Philippo Auſtriaco à Conſiliis & libellis, commentatus eſt *de vera ſucceſſione Mariæ Burgundicæ Caroli Audacis filiæ & ex aſſe hæredis ad Burgundiæ Ducatum, itemque Inſulenſe, Duacenſe & Orchiacenſe Dominia.* Quod opus Manuſcriptum adhuc deliteſcere in Bibliotheca Publica Eccleſiæ Cathedralis Tornacenſis & alibi tradit Andreas Valerius. Contra Baronium Cardinalem, qui jura Pontificis in Siciliam adverſus Regem Hiſpaniæ defendit, ſcripſit Johannes Beltren de Guevarra edito Pinciæ libro in f. cui Titulus: *Diſcurſos del Principio, origen y uſo de la Monarquia de Sicilia &c.* Venetæ Reipubl. libertatem ac jura ſcriptor quidam Anonymus impugnare adortus eſt peculiari libro, cui titulus: *Squitinio della Libertà veneta, in Mirandolà:* 1612. 4. Sunt qui Peireſcium Senatorem Aqui ſextienſem ſub hac larva latitare contendunt. Sed Gaſſendus in vita ejus contrarium defendere ſatagit.

Non-

Nonnulli Marco Velsero, singulari Germaniæ Decori, operam hanc adscribere non verentur. Alii Ant. Albizium Auctorem faciunt, qui Stemmata Principum Christianorum edidit. Gualdus & Pignorius in scenam quoque producuntur. Utcunque se res habeat, hoc certum est, Autorem Scrutinii libertatem Venetorum, quam nimiopere jactant, tam ingeniosis machinis ex vetustissimis Historiarum libris depromptis convulsisse, ut scriptionis laudem vel ipse Cueva, Legatus Regis Hispaniæ, & alii summi viri tribuere sibi haud dubitarint. Hinc Amelotus de la Houssaye in versione sua Gallica magnum etiam libello isti suspendit elogium, dicens: *Le Squitinio della Libertà Veneta est un de plus fameux Ouvrage de ce siecle. Touts les Princes de l'Europe & touts leurs Ministres l'ont lu avec plaisir, & luy ont donné place dans leurs Cabinets.* Quam ob rem Senatus Venetus, cognito, opusculum hoc in tanto pretio esse penes viros doctos pariter atque in excelso dignitatis gradu constitutos in id omni animi impetu incubuit, uti solidè refutaretur. Sed Paulus Sarpius licet identidem à Rep. invitatus ad rescribendum; tamen nunquam ad hanc provinciam suscipiendam seriò adduci potuit. Nam cum in Archivo Venetiarum nihil singulare reperiret, quod opponeret scripto tam docto, tam solidam Juris Imperatorii notitiam redolenti, Senatui significandum duxit, se veritatem ipsam infirmare non posse. Quin Duci Venetiarum aliquando Apologiam libertatis Venetæ acrius urgenti, respondisse fertur: Camerinam moveri haud oportere. At enim quia Pontificis opera & impulsu scrutinium illud Libertatis Venetæ maximè compositum credebatur, recepit, se literis mandaturum, quæ æquè malè Pontificis animum pungerent. Quod & accuratè præstitit, conscripta Historia Concilii Tridentini, quo æterno opere secretas artes Aulæ Romanæ candore prorsus incredibili detexisse visus est. De Theodori Graswinckelii, Raphaelis Torrii & Laurentii Pignorii pro causa Venetorum moliminibus quid sentiendum sit, suo loco dicetur. Nam de hisce atque talibus Prætensionum scriptoribus fusius agam in Morhofio illustrato, sive in meo ad Polyhistorem ejusdem Commentario, quod vir ille, (cujus erudito hospitio literarumque commercio me olim usum esse in præcipua meæ felicitatis parte deputo) tàm in Commentario suo de Notitia auctorum ante annos aliquot edito, quàm in privatis Prælectionibus MSS. hancce Historiæ literariæ partem, homini politico maximè necessariam, aut plane omisisse, aut breviter tantùm attigisse videtur. Prætensionum Imperii Rom. Germanici strenuum assertorem laudare possumus Conringium, cujus egregius de Finibus Imperii liber auro contrà carus non est. Equidem Hadrianus Valesius de tanti viri conatu parùm honorificè sensit in Epistola ad Johannem Albertum Portnerum, S. Cæsareæ Mtis Consiliarium, quam ex volumine epistolarum inedito ad Forstnerum, Sereniss. Ducis Würtenbergici Cancellarium, quondam datarum descriptam possideo. Verùm quia in ea plus obtrectationis ac livoris, quam veritatis est, huc apponi pariter & refel-

li carptim breviterque meretur ad vindicandam, (si modò is ego sum, ut à me tantum exspectari possit) famam Conringii, cujus magna in Germaniam & reconditiores literas extant merita. Epistola Valesii ita habet:

Clarissime & Amplissime Vir!

„ Legi Conringii librum de Finibus Imperii Germanici, in quo Phi„lippi quidem & Johannis Valesiorum Franciæ Regum aliqua fit mentio: mei, „quod tu tamen scripseras, nulla. Cujus libri titulum jure quis arguat. Nul„lum enim usquam Imperium Germanicum fuit unquam, nullum est ho„dieque: nec Imperator, etiamsi in Germania sedem habet, Germanorum „Imperator est, sed ut ipse more Majorum se appellat Rex Germaniæ & Ro„manorum Imperator: Si tamen Romanorum Imperator vocari debet, qui „Urbi Romæ non imperat, & Romæ de Senatûs populique Romani senten„tia dudum desiit consecrari. Nihilominus Conringius Imperio illi suo Ger„manico penè ipsum Francorum Regnum (ne de ceteris loquar) velut in „formulam Provinciæ redactum, aut beneficium aliquod attribuit, quod pla„nè est caput pedibus, Dominos rebellibus famulis subjicere; cum Reges „Francorum diu Germaniam, Noricum, Pannoniam & Regnum Longobar„dorum ac Ducatum Romanum, omnia denique quæ Imperatores vestri „possident, ac triplo etiam plura tenuerint, & regnum illud Germanicum „occasione bellorum nostrorum civilium sit translatum ad exteros, qui à Ca„roli Magni familia desciverant. Tanta quidem nominis Francici reveren„tia etiam post translationem hanc mansit in Germanorum animis ac Lotha„riensium, ut Regnum Germaniæ diu, ac etiam sub Henricis Regnum Fran„corum (nimirum Orientalium) appellaretur, nec alibi quam in Francia, „vulgò nunc Franconia dicta videlicet Monguntiaci aut Francofurti Reges „Germaniæ consecrarentur. Non itaque decet Reges Germaniæ, (vel uti Con„ringio placet Imperatores) Majestatem Francicam, cui sua omnia debent, „sugillare, quandoquidem Reges nostri, qui in omnia Majorum suorum ju„ra successerunt, erepta eis regna armis repetere à Regibus Germaniæ ju„stius possunt, quàm Reges Germaniæ aliquid in Franciam Dominam quon„dam suam juris sibi vindicare. Multa planè legit Conringius, sed quicquid „legit, etiam Tabulas, Epistolas, Pactiones transcribit, & congerit, magna„que de nihilo nascitur Historia. Inprimis p. 6. scribit, Francos ab antiquis„simis usque temporibus, florente Imperio Romano, tenuisse partem Ger„maniæ, quæ Francia vel Franconia hodiè dicitur, qui si opus meum legis„set, didicisset, Francorum ad Ostia Rheni & ad Oceanum sedes tùm fuis„se, Alemannorum autem (ut Aurelius Victor in Caracalla docet) ad Mœ„num in ea Regione quæ posteà circa Pipini & Caroli Magni ætatem incer„tam ob causam Francia vel Francia Orientalis demùm Franconia dicta est. „Idem pag. 628. Regionem Burgundiæ, Comitatum Carolium apud Bodi„num pro Comitatu Burgundiæ accipit errore puerili, sed ab aliquo admo-

nitus

nitus erratum istud ad calcem Libri emendavit. Quod autem *saltim* pro „ saltem tantopere affectat; fallitur. Saltim enim πηδητικῶς seu saltuatim sal- „ tem verò γοῦν καὶ significare vetera Glossaria Latino-Græca docent. Sed „ de his satis, quæ ne tibi rugam trahant metuo, ne de amico tuo tibi vi- „ deare malè aut etiam malignè sentire. Lutetiæ Paris. 1656. „

Sanè hic virum, cetera clarissimum, de tanti Viri opere, quod in Aulis & Academiis, ubi solida doctrina habitat, multos magnosque invenit æstimatores, malevolo animo potius, quam veritate judicasse deprehendo. Non enim video, quo jure Valesius titulum Imperii Germanici, quem Conringius incomparabili Operi suo præfixit, perstringere possit, à Blondello in Imperium nostrum paulò iniquiori id haud dubie edoctus. Ast cum hujus viri falsissimam sententiam Johannes Henricus Bœclerus peculiari dissertatione more suo i. e. doctissimè gravissimeque confutarit, non operæ est pretium, ut multum hac de re sollicitus sim. Duo tamen adhuc observanda reor, Blondellum, & qui ejus vestigia premit Valesium, proprio pugione confossurus. Conqueritur ille Præf. Apologetica de Chiffletio, quod delatum ante annos fermè 1100. à Mauritio Augusto Francorum Regibus Christianissimi titulum in Vindiciis, Luminibus palam impugnare Orbisque Universi judicio reclamare sustinuerit. Quare cum Blondellus Chiffletium in eo peccasse putat, imprudens ipse suus est condemnator, dum titulum Romani Imperii Germaniæ nostræ debitum tam superciliosо contemptu lacerare haud erubescit. Id quod argumento est animi sibi non constantis, nec mediocriter ægrotantis. Scribit etiam Blondellus ibidem, Chiffletium in pacem Germanicam Regi Galliæ consuetos titulos tribuentem deliquisse. Cur ergò Vir clarissimus titulum Imperii Germanici contra tot Regum, tot Principum, tot Rerumpublicarum totius Europæ; imò contrà Universi terrarum Orbis consensum privato nisu vellicat, quem ipse Rex Galliæ in frontispicio ejusdem Pacis Germanicæ Imperio tribuere non dubitavit. Quin si consulamus pacta Imperii cum Regibus Galliæ à multis retrò seculis inita, & Collectioni pactorum Lutetiæ Parisiorum A. 1693. cum privilegio Regis Galliæ divulgatæ inserta, in iisdem titulum Sacri Romani Imperii, quem sibi jure merito vindicat Germania, passim repeti cernimus, frementibus licet privatis in Gallia hominibus. Valesius porrò Conringium culpat, quod Franciam olim Germaniæ obnoxiam fuisse docuerit. At enim Valesium rationes deficiunt; Contrà Conringius ex antiquis auctoribus, fide dignissimis, satis superque L. I. C. VIII. evicit, in Caroli Crassi & Arnulphi Germaniæ Regum obsequio ad tempus fuisse Franciam Occidentalem s. Galliam. Id quod etiam Diplomatibus à Stephano Balusio. A. 1677. Paris. editis abundè confirmare licet. Conringium tabulas ipsas publicas operi suo inseruisse, confitendum est. Sed id laudi potius ducitur, quàm culpæ ei jure dari poterit. Idem ante

te illum præclarissimi Viri fecere. Sic Blondellus quoque, ut alios omittam, in Opere suo Genealogico non aliquot paginas, sed multas plagulas literis ac tabulis implet. Nec consilium erat Conringio nudam Historiam componere, sed Jura Imperii tueri, quibus magnam lucem fœnerari ejusmodi diplomata, imprimis si incorrupta fide subnectantur, in confesso est. Denique Hadrianus Valesius Conringium violatæ latinitatis reum pronunciat, quod *saltim*, voce minùs latina, aliquoties utatur. Verùm id juribus Imperii non officit, nec dignitati Conringiani operis quicquam detrahit. Nam Doctrina solida etiam absque puritate Romanæ linguæ, quæ non virum doctum, sed elegantem tantum facit (quo paucissimis mortalium aspirare licet) meritò consistere potest. Alias de unoquoque viri docti verbulo vel syllaba multum ire in consilium, otiosorum hominum superstitio sit. Nec ipsi Ciceroni, Viro Consulari & magnæ in Republica Romana auctoritatis olim sui defuere obtrectatores, quem tamen Latinissimo ævo vixisse, ac Principatum Romanæ eloquentiæ tenuisse, optimi fatentur Criticorum filii. Recentioribus temporibus Caspar Scioppius tantum virum vel Barbarismi accusare haud erubuit in libro Mediolani edito, qui nunc rarò in Bibliothecis visitur. Ante eum Erasmus Roterodamus in Ciceroniano suo solœcismos aliquot Ciceronis nigro obelisco signaverat; sed Julius Cæsar Scaliger Ciceronem tuendum suscepit in Oratione contra Erasmum, eumque solœcismorum crimine planè pleneque absolvit. Idem ille, licet in suis Exercitationibus Cardani stilum nimis acerbè castiget: tamen ingenuè agnoscit, libros ejus ingentis laboris, variæ Doctrinæ, summique ingenii plenissimos esse. Multi viri Docti in Seldeni quoque libris asperum & inæquale Scriptionis quoddam genus deprehenderunt. Sed defectum istum varia solidaque Doctrina largiter compensasse, inter omnes constat. Idem esto judicium de Conringio. Qui si vel maximè Latino culinario (quod tamen non fecit) propugnasset jura Imperii; sufficiat tamen, clarissimum Virum gloriosi palmam certaminis tulisse, nemine Gallorum egregia ejus reperta refutare auso. Proin Germania eximium illum, quem pro tuendis Imperii juribus sumpsit laborem, grata mente agnoscit, exteri verò virtutis veritatisque amantes singularem eruditionem ejus, ac multijugam lectionem non possunt admirari satis. Ludovicus XIV. Galliæ Rex, tam splendida Conringii fama commotus, annuo mille librarum honorario eum devinciendum sibi existimavit, cujus Regis, magni ingeniorum æstimatoris, testimonium pluris est, quam iniquum illud falsumque Valesii de tanto viro judicium. Ego verò fateor ingenuè, assiduam libri ejus de finibus Imperii lectionem primùm mihi occasionem præbuisse Prætensiones non solum Germaniæ, verùm etiam aliorum Regnorum & Principatuum Europæ uno vel pluribus voluminibus colligendi. O utinam Conringio rebus mortalium diutius interesse contigisset! Nullum enim est dubium, quin opus suum, in quo Prætensiones Germaniæ tam eruditè pertra-

ctavit,

ctavit, ad ultimam perfectionem perduxisset. Quippe id jussus erat à Leopoldo Magno, Imperatore nostro gloriosissimo. Sed fati iniquitas obstitit, quò minus conata perficere potuerit. Initium autem mihi Operis, quod molior, (cujus Pars haud spernenda, ne corvos hiantes delusurus videar, proximis nundinis, ut spero, lucem videbit) à Prætensione Imperii Romano Germanici in Regnum Arelatense Johannes Strauchius, juris ceteroqui publici Romano Germanici doctrina eruditissimus, scripsit quidem de isto Regno peculiarem dissertationem. Sed ea, quæ ad Jura Imperii in Regum Arelatense stabilienda pertinent, desumpsit ex Conringio, nihilque præterea de suo addidit. Conradus Samuel Schurtzfleischius, Polyhistorum ætatis nostræ facilè princeps, in Dissertatione de Carolo Quarto habet nonnulla Hermanno Conringio & aliis non observata. Aliquot annis post Obitum Conringii ejusdem omnium nobilissimæ atque difficillimæ tractationis curam suscipere quoque voluisse. Wagenseilium, haud obscure liquet ex eleganti ac pereruditа ejus Dissertatione de officialibus summis Sacri Romani Imperii ubi C. IV. p. 19. hæc verba leguntur: *Quomodo constitutum fuerit Regnum Arelatense; quas passum sit mutationes; qua ratione Imperio Germanico accesserit; quo item pacto indè rursus fuerit avulsum; denique num supersit Imperatori jus aliquod in illas Provincias, difficiles, obscuræ, & intricatissima quæstiones sunt, quæ aliud tempus, alium locum deposcunt. Excutiemus eas, cum & face & viatico satis erimus instructi.* Cum verò vir doctissimus nihil postea de hoc argumento publici juris fecerit, aliis forsan studiis severioribus impeditus, ac Scriptor Pontificii Arelatensis ab ipso & Conringio tantoperè desideratus, quem Parlamentum Regis, suadente Peirescio Senatore Aquisextiensi, ob Diplomata varia maximo Imperii Romano-Germanici bono ex Archivis Arelatensibus in lucem protracta, maturè in Gallia supprimi curavit, in manus meas inciderit, aliaque se mihi obtulerint illustria rerum Documenta, consilium mihi jura Imperii in Regnum Arelatense propugnare, & quidem longè fusius atque Conringius, aliique fecerunt, quibus & loco suo debitum laudis testimonium, quoties per eos profecerim, appositis eorundem nominibus, cumulatè persolvam. Et enim si vel maximè Hermannus Conringius in præclaro suo de Finibus Imperii Opere Regni Arelatensis originem, progressum & jura Imperii Germanorum primus doctè executus esse videatur: multa tamen curiosa & scitu admodum necessaria, ut ipse non dissimulat, latuisse eum certum est. Hinc sub finem ferè Cap. XXIV. Lib. II. fluctuat, num non ea, quæ Galliæ Reges hodiè in Burgundico Regno possident, longi temporis præscriptione Imperium perdiderit. Contrà mihi propositum est, diplomatibus rarissimis, Conringio & aliis juris Publici Romano-Germanici scriptoribus non visis, ac rationibus ex jure naturali & Gentium profluentibus demonstrare, summum jus in partes Regni Arelatensis, turbidis maximè temporibus à Corpore Germaniæ paulatim avulsas, ad Imperatoris nostri Leopoldi Magni ætatem usque Sacro Romano Imperio salvum

F illi-

illibatumque mansisse. Ad partes autem Regni Arelatensis dilaceratas, vel ipso Petro Puteano Regis Galliæ Archivario haud diffitente, referuntur Comitatus Burgundiæ, Principatus Dombesii, Dominium Bressiæ, Regio Lugdunensis, Delphinatus, Comitatus Avenionensis & Venaysinus, Provincia Romanorum, in qua Urbs Arelates sita, quæ Regno isti nomen indidit, & plures aliæ Regiones, quæ ab exteris possidentur debili admodum jure, adeò ut Regnum Arelatense, si initium ejus capias à Vogelo monte, (Vauge) vel ab Urbe circiter Basilea, ducta per memoratas Provincias linea, in Mare Mediterraneum usque porrectum ad hanc diem ad IMPERATOREM IMPERIUMQUE pertineat. Adhæc in Prodromo meo, in specimen futuri majoris operis primum edendo, Prætensionem quoque Regis Galliæ in Ducatum Mediolanensem post decessum Regis Hispaniæ (quem DEUS TER. OPT. MAXIMUS diu incolumem servet!) haud dubiè in perniciem Imperii erupturam, à Conringio in opere de Finibus Imperii præteritam, ad justitiæ libellam revocare decrevi, ceteras Imperii Prætensiones, inprimis in feuda Italiæ, aliorumque Regum, Principum ac Rerumpublicarum jura Publica, quorum apparatum haud spernendum habeo in manibus, magno labore magnisque vigiliis collectum, per partes deinceps, opitulante Deo, publicaturus. Fateor me tantum oneris suscepisse, uti solus ei ferendo non sim. Sed experiendo discimus, quàm tenuia sint omnium rerum, quas natura quotidiè producit, initia, quæ difficiles ortus & tarda habent incrementa, usque dum minutarum partium augmento paulatim coalescant. Haud secus jus Publicum Universale, quod suo ambitu Prætensiones Principum ac Rerumpublicarum complectitur, ab humili tenuique profectum initio ad summum perfectionis culmen (si in tanta rerum humanarum caligine aliquid perfici posse, dici potest) sociatis plurimorum laboribus, sensim, opinor, assurget. Equidem haud ignarus sum, alios molimina mea invido tristique supercilio intuituros; alios tàm curiosam ac magnificam operis à me promissi inscriptionem longissimi ævi curam sibi deposcentis admiraturos. Attamen sicuti vana animarum invidarum murmura facilè contemnit generosior animus; ita temeraria asperaque imperitorum hominum judicia nihil moror, vera laude, quæ ab iis proficiscitur, qui ipsi laudari merentur, contentus. Alioquin è meliori luto effictis mentibus, usuque rerum Civilium lævigatis, laborem hunc etiam atque etiam probatum iri confido. Quem si non licebit ob vastitatem argumenti absolvere penitùs, optimæ tamen voluntatis conscientia (in magnis enim voluisse sat est) facilè me consolabor.